

VOGL MÁRK

A Nyelvi Karta szlovákiai alkalmazásának problémái

Előjáróban néhány olyan kérdésről, amely írásom olvasása során nyilván felmerül majd az olvasóban. Először is, a cím azt sugallja, hogy a Karta alkalmazásának valamennyi kérdését tárgyalom, holott nem térek ki például a roma vagy a ruszin nyelv helyzetére, vizsgálódásaimat a magyar nyelvvel kapcsolatban vállalt szlovák kötelezettségek teljesítésére korlátozom. Másodsor, főként a „nem teljesített” vállalásokra koncentrálok, ezért azt a megoldást választottam, hogy amely pontok végrehajtása során nem merültek fel problémák, illetve amelyek végrehajtására vonatkozóan Szlovákia nem hozott elég információt a Szakértői Bizottság tudomására, ott egyszerűen csak utalok ezekre a tényekre. Meg kell említenem végül, hogy a REGIO e száma dokumentumként közli az Európa Tanács Szakértői Bizottsága értékelő jelentésének azon részeit, amelyek a magyar nyelv használatára vonatkoznak. Írásom második felében jórészt e dokumentum-részletekre támaszkodom. Ezt az elemzést vezeti be annak a folyamatnak a rövid bemutatása, melynek végén Szlovákia ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját.

1. A Karta ratifikációja

Csehszlovákia megszűnése után az önálló Szlovákiának újra kérnie kellett felvételét az Európa Tanácsba, amely emberi jogi és kisebbségjogi szempontból „előszobája” az Európai Unióhoz való csatlakozás

kérelmezésének. Ezzel összefüggésben az ET ajánlásaiban megfogalmazottakon túl¹ – garanciális szerepe miatt² – a szlovákiai magyar mozgalmak és pártok azt is szerették volna elérni, hogy Szlovákia még a felvétel előtt vállaljon kötelezettséget a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának aláírására és ratifikálására, ugyanis ez megfelelő kereteket biztosíthatott volna a kisebbségi igények kielégítésére. Ezek a törekvések fogalmazódtak meg az Európa Tanácsnak címzett, 1993. február 4-én keltezett négypárti memorandumban³ és az 1993. május 18-i, eredetileg szintén négypártinak tervezett nyilatkozatban is⁴. Utóbbi nyilatkozat a következőket tartalmazta: „A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, a Magyar Néppárt és a Magyar Polgári Párt (...) kinyi-

¹ A szlovák hatóságok a kisebbségvédelemre irányuló politikájukban támaszkodjanak az 1201-es ajánlásban lefektetett alapelvekre. A többi pont a helységnevek írására, a magyar vezeték- és keresztnévnek anyakönyvezésére, Szlovákia közigazgatási területi felosztásának mikéntjére, és arra vonatkozott, hogy a kollektív bűnösség elvét érvényesítő törvények maradványait és következményeit ki kéne iktatni a szlovák jogrendből. Az ajánlások eredeti szövegét nem találtam meg, azonban ezek megismétlődnek a Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 39. ülésén, Szlovákia felvételének kérdésében hozott vélemény 8–11. pontjaiban. Ld. Opinion No. 175 (1993) on the application by the Slovak Republic for membership of the Council of Europe. Vö. http://www.duray.sk/index.php?Itemid=2&id=180-&option=com_content&task=view.

² Ezzel kapcsolatban érdemes idézni Herczegh Gézának a Karta tervezetere vonatkozó, 1988-as véleményét: „(...) az Európa Tanács égisze alatt elkészült a regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Kartája, mely nem a kisebbségeket mint olyanokat, azaz önálló arcúval és politikai súllyal rendelkező csoportokat védelmez, hanem az európai kulturális örökség részét képező regionális (kisebbségi) nyelveket. Ennek a védelemnek a keretében a Kartát majdan elfogadó államok részére konkrét kötelezettségeket állapít meg (...). A Karta valamennyi rendelkezését nem ismertethetem (...), de ezeket bizvást összegezhetem abban, hogy kielégítik mindazokat az igényeket, amelyek a nemzeti kisebbségek védelmével kapcsolatban felmerülnek. Fogalmazhatok azonban egyszerűbben is: *A kisebbségi nyelvek megfelelő védelme megnyugtatóan védi magukat a kisebbségeket is*. Biztosítja fennmaradásukat, hagyományaik ápolását, kultúrájuk megőrzését és gazdagítását.” Ld. Herczegh Géza: A kisebbségek nemzetközi jogi védelme. In: *Tanulmányok a nemzeti kisebbségek jogi védelméről*. Pécs-JPTE ÁJK, 1988. 422–423.

³ Ebben a Kartával kapcsolatban a következők szerepeltek: „Fontosnak tartanánk, ha a Szlovák Köztársaság mielőbb eleget tenne az Európa Tanács normarendszerének. Ehhez, megítélésünk szerint, elengedhetetlen lenne, hogy: (...) g) aláírja, majd azt követően ratifikálja (...) a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvekről szóló Európai Chartát (...).” In: Zalabai Zsigmond szerk.: *Mit ér a nyelvünk, ha magyar?* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1995. 96–97.

⁴ Zalabai, i. m. 113.

latkoztatja, hogy támogatja a Szlovák Köztársaság fölvételét az Európa Tanácsba, de elvárja:

1. Szlovákia kormánya még a Szlovák Köztársaságnak az Európa Tanácsba történő felvétele előtt kötelezi magát arra, hogy
  - *alátírja a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját,*
  - elfogadja az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének a nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó 1201. sz. (1993) ajánlását,
  - törvényileg biztosítja a nemzeti kisebbségek tagjai számára vezeték- és keresztnévük használatát,
  - törvényileg biztosítja a kétnyelvű község-, köztéri és utcanevtáblák használatát, mely a szlovák megnevezéssel együtt a hagyományos kisebbségi nyelvű megnevezést is a község hivatalos nevéként ismeri el.
2. Szlovákia kormánya még a Szlovák Köztársaságnak az Európa Tanácsba történő felvétele előtt kötelezi magát arra, hogy
  - leveszi a napirendről a kisebbségek érdekeit sértő közigazgatási és területi elrendezésről szóló új törvénytervezetet és a kisebbségek legitim képviselőinek bevonásával azt átdolgozza;
  - az Európa Tanács felügyelete alatt a szlovákiai magyarok és a többi kisebbség legitim képviselőivel együttműködve kidolgozza és 1993. szeptember 30-áig a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa elé terjeszti az Európa Tanács 1201-es ajánlásának szellemében a kisebbségek önkormányzati jogairól szóló alkotmány-törvény-javaslatot;
  - konstruktív párbeszédet kezd a szlovákiai magyarok legitim képviselőivel azokról a további kérdésekről és javaslatokról, amelyek az Európai Tanácsnak címzett, 1993. február 4-én keltezett négypartii Memorandumban foglaltatnak, és ennek eredményéről 1993. szeptember 30-áig együttesen jelentést tesznek az Európa Tanácsnak.”

Szlovákiának az Európa Tanácsba való felvétele előtt azonban sem a szlovákiai magyar politikai pártok⁵, sem a magyar külpolitika nem

⁵ A kormányzó DSZM képviselői egész egyszerűen azt is tagadták, hogy a magyar politikai mozgalmak kisebbségek helyzetének javítását célzó elképzeléseiről bármi tudomásuk lett volna. Ezen felül Roman Kovác, a kormány alelnöke az MKDM képviselőivel május végén folytatott tárgyaláson azt állította, nem ismerik pontosan sem az ET ajánlásának szövegét, sem az Európai Önkormányzati Kartát, illetve a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Kartáját sem. Ahogy Bugár Béla elmondta: „Ez azért döbbenetes számunkra, mert időközben a szlovák parlament elnöke és a szlovák kormányfő megígérte mind az Európa Tanács, mind

tudta elérni⁶, hogy ezek a törekvések valóra válhassanak, így az Európa Tanács 1993. június 30-án felvette tagjai közé Szlovákiát, ami után nem sokkal, 1993 decemberében, a szlovák parlament 369. sz. határozatával még azt a 225. sz. határozatát is visszavonta, amelyben kötelezettséget vállalt az Európa Tanács 1201-es ajánlásában foglalt alapelvek megtartására kisebbségi politikájában⁷.

A magyar koalíció (Együttélés, MKDM) a második Mečiar-kormány 1993 késő ősztől kialakuló válságának idején került alku pozícióba. 1994 februárjának közepén a parlamenti ellenzék szlovák részéről megkeresték a két magyar párt vezetőjét, mert az előrehozott választások kiírásához szükség volt a magyar képviselők szavazatára. Előrehozott választások nélkül is lehetőség lett volna ugyan arra, hogy átvegyék Mečiarától a kormányzást (ehhez 14 szavazattal kevesebb is elég lett volna, ráadásul

---

pedig az Európai Közösség képviselőinek, hogy a kisebbségi politikában a szlovák kormányzat e három dokumentum alapján kívánja módosítani „politizálását”. Ld. A szlovák kormányzó mozgalom a magyarokkal tárgyalt. *Magyar Nemzet, LVI. évfolyam, 120. szám.*

- 6 A magyar kormány több esetben is aggodalmát fejezte ki Szlovákia túl korai felvételével kapcsolatban. A magyar külügyminisztérium június 29-i tájékoztatója például kijelenti: „A Jozef Moravcik külügyminiszterrel sorra került június 26-i – nagy várakozással várt – külügyminiszteri megbeszélés során Szlovákia nem mutatott készséget az ET ajánlásaival összhangban megfogalmazott feltételek teljesítésére. Ezek alapján a magyar kormány azt a következtetést vonhatta le, hogy Szlovákia kormánya a korábbi ígéreteihez képest is visszalépett az emberi jogok, különösen a magyar nemzeti kisebbség jogainak biztosítása területén, és nincs meg a politikai akarata vagy politikai ereje ezek következetes érvényesítésére.” Ld. A külügyminisztérium tájékoztatója – a szóvivője útján – a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság Európa Tanácsba való felvételével kapcsolatban magyar álláspontról. *Magyar külpolitikai évkönyv 1993.* 249–250. Emiatt a magyar külpolitika arra törekedett, hogy az ET halassa el Szlovákia felvételét addig, míg az megfelelő garanciákat nem nyújt kisebbségi kérdésekben. Vagy, ahogy Tabajdi Csaba fogalmazott: „nem megátolni kívánjuk Szlovákia ET-tagságát, csupán szeretnénk elérni, hogy a testület egyforma következetességgel igényelje feltételeinek betartását minden, felvételt kérelmező ország részéről.” A fokozódó nemzetközi nyomás hatására (a csehek például azért sérelmeztek a magyar álláspontot, mert attól tartottak, hogy az Európa Tanács egybekapcsolja a Cseh Köztársaság és Szlovákia felvételét, így a magyar vétó rájuk is kihat) a magyar kormány megelégedett azzal, hogy küldöttsége tartózkodott a szavazáson. Vö. Csehország és Szlovákia ET-tagsága összefügg. *Magyar Nemzet, LVI. évfolyam, 146. szám,* valamint A magyar küldöttség tartózkodik a strasbourgi szavazáson. *Magyar Nemzet, LVI. évfolyam, 149. szám.*

7 Zalabai, i. m. 187.

1991. áprilisában volt is rá példa), de ez sem sikerülhetett volna a magyar képviselők nélkül⁸.

Hogy az 1994. február 22-én induló tárgyalások milyen feszült légkörben zajlottak, azt bizonyítja az is, hogy egy alkalommal Ján Čarnogurský, a KDM akkori elnöke állítólag kijelentette, Mečiar inkább árusítsa ki az országot (azaz privatizáljon tetszése szerint), de a magyar követeléseknek nem lehet engedni⁹. A szlovák ellenállás és az MKDM engedékeny magatartása eredményeként (bejelentették, hogy feladják a két magyar párt közötti 11 pontos megállapodást és csupán négy kérdésben tartják fontosnak a megegyezést¹⁰) a tárgyalások egy időre megszakadtak, mivel az Együttélés jelenlévő képviselői az engedményekkel nem értettek egyet. Miután azonban a február 26-ai parlamenti ülésen nem sikerült megszavazni az előrehozott választásokat, a felek újból tárgyalásztalhoz ültek és 1994. március 2-án végül sikerült megállapodni az alapelvekről, melyek az ideiglenes kormány támogatásának feltételeit rögzítették Vladimír Mečiar visszahívása után az előrehozott parlamenti választásokig.

Ennek a 8 pontos megállapodásnak az 5. pontja értelmében az ideiglenes kormány köteles lett volna előkészíteni a Helyi Önkormányzatok Európai Kartájához való csatlakozást és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának aláírását. Korábban, a tárgyalások során egyébként az Európa Tanács által elfogadott Önkormányzati és Nyelvi Karta aláírása ellen azzal érveltek, hogy ez az ideiglenes kormány nem tehet olyan lépést a külpolitikában, amellyel megkötné az utána következő kormány kezét, illetve, ha aláírnák a két kartát, ez olyan visszhangot váltana ki a szlovák közvéleményben, hogy a kormány engedett a magyarok nyomásának. Ezzel csökkenne a kormánypártok választási esélye. Ha az őszi választások után ezek a pártok ismét kormányra jutnak, akkor aláírják a két európai kartát. 1995 januárjában (már a harmadik Mečiar-kormány idején) amúgy ezeknek a politikusoknak nagy része

---

⁸ http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=178&Itemid=5.

⁹ http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=178&Itemid=5.

¹⁰ A vezeték- és keresztnév használatának törvényes szabályozása, a helységnevek anyanyelvi használata, a Mečiar-kormány által tervezett közigazgatási területi átszervezés felfüggesztése, a magyar oktatási nyelv korlátozására kilátásba helyezett alternatív iskolatípus bevezetésének leállítása. http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=178&Itemid=5.

a parlamentben nem szavazta meg a Magyar Koalíciónak e két karta aláírására irányuló javaslatát¹¹.

Az Moravčík-kormány azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, az Önkormányzati Karta ügyét nem is tűzte napirendre, a Nyelvi Karta kérdését pedig egy tárgyalás után levette a napirendről (érdekesként megjegyezhetjük, hogy 1993-ban – az Európa Tanácsba való felvétel idején – a Mečiar-kormány komolyan foglalkozott a Nyelvi Karta aláírásával¹²). Fontos megemlíteni viszont, hogy ebben a néhány hónapban fogadták el az 1994. évi 191. számú törvényt a településeknek nemzetiségi kisebbségi nyelven történő megjelöléséről és az anyakönyvekről szóló 1994. évi 154. számú törvényt, mely módosította az 1993. szeptember 24-én elfogadott névtörvényt is (1993. évi 300. sz. törvény), ugyanis megszüntette a nem szlovák nemzetiségű nők vezetéknevének -ová végződésű kötelező hivatalos használatát.

A harmadik Mečiar-kormány idejét – annak ellenére, hogy Szlovákia már 1995-ben aláírta és ratifikálta a Nemzeti Kisebbségek Védelmének Keretegyezményét¹³, valamint aláírta az európai stabilitási egyezményhez kapcsolódó magyar-szlovák alapszerződést is¹⁴ –, a kisebbségek nyelvhasználati, kulturális, oktatási, gazdasági és politikai jogainak korlátozása jellemezte¹⁵. Mivel a Keretegyezmény hatályba lépésétől Szlovákiának egyelőre nem kellett „tartania”¹⁶, ez leginkább abban nyilvánult meg, hogy igyekezett a magyar-szlovák alapszerződés ratifikálása előtt belső jogrendjét törvényhozási úton oly módon megváltoztatni,

¹¹ http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=178&Itemid=5.

¹² http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=178&Itemid=5.

¹³ Aláírás: 1995. február 1.; ratifikáció: 1995. szeptember 14.; hatályba lépés: 1998. február 1.

¹⁴ Aláírás: 1995. március 19.; ratifikáció: 1996. március 26.; hatályba lépés: 1996. május 15.

¹⁵ Vö. Gyurcsík Iván: Nyelvtörvénytől – nyelvtörvényig. *Új Forrás*, 1996. 7. sz. http://www.jamk.hu/ujforras/9607_16.htm

¹⁶ Ehhez ugyanis legalább az Európa Tanács 12 tagállamának elfogadása volt szükséges, és 1995-ben még csak Magyarország, Románia, Szlovákia és Spanyolország ratifikálta a Keretegyezményt.

Ld. http://www.oco.hu/WEBSET_DOWNLOADS/174/1999%5B1%5D._evi_xxxil._torv.-pdf.pdf, valamint [http://www.coe.int/t/e/human_rights/minorities/2_FRAMEWORK_CONVENTION_\(MONITORING\)/2_Monitoring_mechanism/1_Brief_introduction/H\(1998\)005rev.11%20E%20Briefing%20document.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/e/human_rights/minorities/2_FRAMEWORK_CONVENTION_(MONITORING)/2_Monitoring_mechanism/1_Brief_introduction/H(1998)005rev.11%20E%20Briefing%20document.asp#TopOfPage).

hogy ezzel kihúzza az alapszerződés kisebbségek jogait szabályozó részének „méregfogát”¹⁷. Ez a kormányzati politika csúcsosodott ki végül az 1995. évi 270. törvény, az ún. Államnyelvtörvény¹⁸ megalkotásában¹⁹.

Ez a törvény, mely lényegében az 1990-es nyelvtörvénynek a hivatalos nyelv használatát előíró rendelkezéseit „fejleszti tovább”, illetve terjeszti ki²⁰, több problémát is felvetett. Egyrészt számos olyan esetben is kötelezővé tette a szlovák használatát, ahol a kisebbségi nyelveknek is helye lehetett volna, másrészt a 12.§-ával hatályon kívül helyezte a Szlovák Köztársaság hivatalos nyelvéről szóló 1990. évi 428. számú törvényt (ez szabályozta a kisebbségek nyelvének használatát a hivatalokkal való kapcsolattartásban) azzal az ígérettel, hogy a nemzetiségi kisebbségek és

¹⁷ Gyurcsík, *i. m.*

¹⁸ Bár az alkotmány preambulumban keveredik a nemzeti és a polgári elv („Mi, a szlovák nemzet, (...) azaz mi, a Szlovák Köztársaság állampolgárai, képviselőink által a következő alkotmányt fogadjuk el”), megfogalmazásából adódóan nehezen értelmezhető máshogy, mint a nemzetállamiság kinyilvánításaként. Ennek logikailag következetes folytatása az Államnyelvtörvény preambulumban található: „a szlovák nyelv (...) a Szlovák Köztársaság (...) állampolgárainak olyan egyetemes érintkezési eszköze, mely a Szlovák Köztársaság egész területén *szavatolja* (kiemelés tőlem – V. M.) szabadságukat, egyenlő jogaikat és egyenlő méltóságukat”. Vagyis ebből az következhethetne, hogy a szlovák nyelvismeret hiányában a Szlovák Köztársaság területén nem szavatolt a szabadság, az egyenlő jogok és egyenlő méltóság. Lásd még: <http://www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=1377> és <http://www.gramma.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvi-jogok/allamnyelvtv>.

¹⁹ Fontos megjegyezni, hogy ezt a törvényt a korábban már aláírt Keretegyezmény-nyelv és a magyar-szlovák alapszerződéssel való tartalmi összeütközései miatt ilyen formában elvileg a Szlovák Nemzeti Tanács nem hozhatta volna meg, mivel Szlovákia is csatlakozott a nemzetközi szerződések jogáról szóló 1969-es bécsi egyezményhez, melynek 18. cikke rögzíti a nemzetközi szerződések tárgyának és céljának a hatályba lépés előtti meghíúsításától való tartózkodás kötelezettségét. A 18. cikk szerint: „Az állam tartózkodni köteles azoktól a cselekményektől, amelyek meghíúsítanak a szerződés tárgyát és célját, midőn a) megerősítés, elfogadás vagy jóváhagyás fenntartásával írta alá a szerződést vagy cserélte ki a szerződést létrehozó okiratokat, mindaddig, amíg nem válik nyilvánvalóvá az a szándéka, hogy a szerződésnek nem válik részesévé, vagy b) kifejezte azt, hogy a szerződés reá nézve kötelező hatályát elismeri, mindaddig, amíg a szerződés hatályba nem lép, és feltéve, hogy e hatályba lépést indokolatlanul nem késleltetik.”¹⁹ Ld. Dunay – Kardos – Kende – Nagy szerk.: *Nemzetközi jogi szerződések és dokumentumok*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991. 353.

²⁰ Szabómihály Gizella: A szlovákiai kisebbségek nyelvi jogai és a kisebbségi nyelvhasználat szinterei, különös tekintettel a magyar közösségre. In: Lanstyák István – Szabómihály Gizella szerk.: *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2002. 19–40.

etnikai csoportok nyelvének használatát külön törvény fogja szabályozni²¹. Így aztán, mivel a kisebbségi nyelvhasználatról szóló törvényt csak 1999. júliusában hozták meg, több mint három és fél évig az államnyelvről szóló törvényt alkalmazták a kisebbségek tagjaira is. Hangsúlyozandó, hogy a kisebbségi jogokkal kapcsolatban képviselt szlovák álláspont pozitivistá-normativista²², vagyis csak azt tartják jognak, ami valamely konkrét jogszabályban *expressis verbis* megfogalmazódik²³, amit valamely jogszabály megenged²⁴.

²¹ Az Államnyelvtörvény 1.§ (4) bekezdése szerint: „Jelen törvény nem szabályozza a nemzetiségi kisebbségek és etnikai csoportok nyelvének használatát. E nyelvek használatát külön törvények szabályozzák.” <http://www.gramma.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvijogok/allamnyelvtv>.

²² Simon Szabolcs: Szlovákiai magyarok és nyelvtörvények. Kontra Miklós – Hatytyár Helga szerk. *Magyarok és nyelvtörvények*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2002. 26.

²³ Úgy tűnik tehát, hogy nem vesznek tudomást az implicit jogelismerés problémájáról, jelen esetben tehát arról, hogy a szlovák nyelv államnyelvi jogállása maga után vonja, hogy a szlovák anyanyelvű többségnek, illetőleg e többség tagjainak joga van anyanyelvét az ország államnyelveként az élet minden szférájában gyakorlatilag korlátozás nélkül használni, míg ugyanez a jog az ország magyar vagy más, nem szlovák anyanyelvű közösségeit, illetőleg e közösségek tagjait nem illeti meg. Vö. Andrassy György: *Nyelvi jogok*. JPTE Európa Központ, Pécs, 1998. 35–38. Ezt látszik alátámasztani az 1994-es kormányprogramnak az államnyelvtörvényre vonatkozó egyik része is: „Az államalkotó nemzet nemzeti érdekei megvalósításának fontos előfeltétele nyelvének védelme. A kormány elkészíti az államnyelvről szóló törvényt, úgy, hogy az megfeleljen az európai szokásoknak és a nemzeti szükségleteinek, és a Szlovák Köztársaság Alkotmányából induljon ki. Ezzel megakadályozandó a Szlovák Köztársaság területén élő különböző etnikumokhoz tartozók közötti korlátok kialakulását. A Szlovák Köztársaság minden polgára *egyforma lehetőséget kap* az érvényesülésre az ország egész területén.” Idézi Gyurcsik Iván. In: *Nyelvtörvénytől – nyelvtörvényig. Új Forrás*, 1996. 7. sz. Ezzel teljes összhangban a kormányprogram egy további része, valamint a szlovák alkotmány 34.§ (2) bekezdése az államnyelv elsajátításához való jogról, nem pedig kötelezettségről beszél.

²⁴ Különösen szembeütő volt ez az álláspont a kisebbségi nyelvű településnevek használatának szlovák gyakorlatában: a szlovákiai „táblahaború” idején a magyar kisebbséghez tartozó parlamenti képviselők gyakran hivatkoztak az alapvető jogokról és szabadságjogokról szóló alkotmánylevél 1. fejezete 2. cikkelyének (3) bekezdésére, mely leszögezte, hogy „mindent szabad, amit a törvény nem tilt, és senkit sem szabad kényszeríteni arra, amit a törvény nem ír elő”, annak a közigazgatási gyakorlatnak a kapcsán, melynek során a Szlovák Köztársaság területi és közigazgatási felosztásáról szóló 1990. évi 517. számú és a hivatalos nyelvről szóló 1990. évi 428. számú törvényekre hivatkozással leszerelték a kétnyelvű helységnévtáblákat, annak ellenére, hogy ezek a törvények nem tiltották a helységek kétnyelvű megjelölését. Ladislav Pittner, szlovák belügyminiszter ezzel összefüggésben így nyilatkozott: „itt sajátos jogi fordulatról van szó, amikor is a nyelvtörvény speciális

Mivel a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa az államnyelvről szóló törvényt az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok demarsai, a nyugat-európai figyelmeztetések (az Európa Tanács szakértői véleménye, az Európai Parlament liberális és szocialista frakciójának határozati javaslata), a magyar kormány többször kinyilvánított aggályai, illetve a szlovákiai magyarok parlamenti képviselőinek erélyes tiltakozása ellenére fogadta el²⁵, azt lehetne gondolni, hogy 1994 és 1998 között egyáltalán nem volt napirenden a Kartához való csatlakozás kérdése (hiszen kevés olyan dokumentum van, ami ennyire eltérne szellemiségében). 1994-ben azonban a Külügyminisztérium mellett az Igazságügy-, a Belügy-, a Művelődésügyi és az Oktatási Minisztérium képviselőiből tárcaközi bizottság alakult, melynek feladata a Karta egyes rendelkezéseinek elemzése, értékelése volt. Ennek ellenére konkrét előrelépés ebben az időszakban nem történt²⁶.

Az 1998. szeptemberi választások után új kormány alakult Szlovákiában. Ebbe a Magyar Koalíció Pártja is bekerült, mely párt a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, az Együttélés Politikai Mozgalom és a Magyar Polgári Párt 1998. június 21-ei egyesülésével jött létre²⁷. A demokratikus politikai erők győzelme és az MKP részvétele a kormánykoalícióban a kisebbségek számára kedvezőbb politikai környezetet eredményezett. Az MKP-nek sikerült bevetetnie a kormányprogramba a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának

---

jellegére való tekintettel nem érvényesülhet az az általános és laikus meghatározás, mely szerint amit a törvény nem tilt, az megengedett”. Talán még ennél is „frappánsabb” volt azonban Ján Bencúr, belügyminiszter-helyettes: „Az említett jogszabályok nem rendelkeznek a többnyelvű feliratokról, tehát arról, hogy a hivatalos megjelölés mellett más nyelvű is legyen. A jogállam alapfilozófiája a polgárokkal szemben az, hogy amit a törvény nem tilt, az megengedett. Az államigazgatás pozíciója azonban más módon.” In: Zalabai, *i. m.* 25 és 29.

²⁵ Gyurcsík, *i. m.*

²⁶ Szabó Mihály Gizella: A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájának Szlovákia által elfogadott változatáról. In: Lanstyák István – Szabó Mihály Gizella szerk.: *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2002. 63–75.

²⁷ 1998 májusában a szlovák parlament a választójogi törvény olyan módosítását fogadta el, mely minden választási koalíció számára tagonként 5 százalékos küszöböt állapított meg, ráadásul a koalíción belül külön volt számlálendő az egyes részt vevő pártokra leadott szavazatok száma, és a koalíción belül is mindenkinek el kellett érnie az 5 százalékos küszöböt (korábban a külön induló pártok esetében a parlamenti küszöb 5 százalékos volt, míg a 2–3 tagú koalíciók esetében ez csupán 7 százalékosra, a több mint háromtagú választási szövetségek esetében pedig csak 10 százalékra emelkedett). Ez pártszövetségbe tömörítette a három pártot.

aláírását és ratifikálását²⁸, a kormány Csáky Pál vezette nemzetiségi tanácsa pedig szorgalmazta, hogy erre még a kisebbségek nyelvhasználatát szabályozó törvény elfogadása előtt sor kerüljön, mert ez biztosabb alapot nyújthatott volna a hazai jogszabály optimális megalkotásához²⁹. Ez ekkor még nem valósult meg, a Kisebbségi Nyelvhasználati Törvény elfogadását viszont nem lehetett tovább halogatni, mert esedékessé vált az Európai Unió 1999. decemberi helsinki csúcsertekezlete, melyen többek között arról is döntöttek, hogy Szlovákiát átsorolják-e az EU-csatlakozásra esélyes országok első körébe. Ennek feltétele volt a törvény elfogadása³⁰.

A kormánykoalíció szlovák része azonban olyan nyelvtörvényt szeretett volna, amely a lehető legkisebb mértékben változtat a kisebbségi nyelvek jogállásán, az államot pedig minél kevesebb konkrét intézkedésre kötelezi. Ez azért volt „meglepő”, mert 1997-ben a megalkotandó Kisebbségi Nyelvhasználati Törvényhez egy olyan, ellenzéki képviselőkből álló szakértői csoport fektette le az alapelveket, melynek tagjai később kormányra kerültek. Ezek az alapelvek pedig a Nemzeti Kisebbségek Védelmének Keretegyezményére és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájára támaszkodtak³¹. A kormánykoalíció által kidolgozott törvényjavaslatot, mely az 1997. évi elvi dokumentumnak csupán a közigazgatással foglalkozó fejezetén alapult, ezért az MKP nem tudta elfogadni és képviselői indítványként benyújtotta saját törvényjavaslatát, mely szintén az említett elvi dokumentum figyelembe vételével készült, s mely szerkezetében a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját követte. A parlament így első olvasatban két tervezetet

²⁸ Vö. <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&cikk=m990117.htm> és http://www.foruminst.sk/publ/magy/1-1/magyszlovban_hamberger.pdf.

²⁹ http://www.hhrf.org/html/?menuid=1001&observer065_year=1999&op=s-how_id&observer065_number=22&observer065_id=29418.

³⁰ Ez az Európai Bizottságnak Szlovákia uniós csatlakozásra való felkészültségéről készített 1998. és 1999. évi éves jelentéseinek a koppenhágai kritikriumok politikai pontjára vonatkozó részeinek összehasonlításából következik. Lásd még ezzel összefüggésben: http://www.hhrf.org/html/index.php?menuid=1001&observer065_year=1999&op=show_id&observer065_number=25-26&observer065_id=29474, valamint az éves jelentéseket: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/key_documents/reports_1998_en.htm és http://ec.europa.eu/enlargement/archives/key_documents/reports_1999_en.htm.

³¹ Lanstyák István: Az 1999. évi kisebbségi nyelvtörvény. In: Lanstyák István – Szabómihály Gizella szerk.: *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2002. 41–47.

tárgyalt, melyek közül azonban második olvasatba csak a kormánytervezetet utalta. Ezt 1999. július 10-én el is fogadta³².

Hamarosan újból napirendre került a Karta ratifikálásának kérdése is, mivel az Európai Unióhoz való csatlakozás szükségessé tette a szlovák alkotmány módosítását, mely a magyar képviselők szavazatai nélkül nem volt megvalósítható. Az MKP a közigazgatási reform elfogadását, a szlovákiai magyar nyelvű felsőoktatás megalapozását, a nevesítetlen földeknek a községek tulajdonába adását, valamint legfontosabbként, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának ratifikálását határozta meg támogatása feltételeként. Ezeket az igényeket – annak ellenére, hogy a kormányprogram szerint is a kormányzati ciklus második évében teljesíteni kellett volna³³ – egyes kormányparti politikusok politikai zsarolásnak tekintették, de ahogy Bugár Béla, akkori pártelnök nyilatkozta, az MKP-nek nemigen volt más lehetősége³⁴. A kormánykoalíció szlovák pártjainak merev elzárkózása az MKP követeléseinek teljesítésétől (főleg a Demokratikus Baloldal Pártja késleltette a megállapodást³⁵) az MKP koalícióból való kiválásának kérdését is felvetette³⁶. Erre azonban nem került sor. Mivel mind az Európai Unió³⁷, mind az EBESZ kisebbségi főbiztosa, Max van der Stoel hangot adott a Karta ratifikálásával

---

³² Ez egyben alkotmányos kötelezettség is volt, ugyanis a Szlovák Köztársaság Alkotmányának 6.§-ának (2) bekezdése előírja: „Az államnyelvtől eltérő más nyelveknek a hivatalos érintkezésben való használatát törvény szabályozza”. Ld. <http://www.gramma.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvi-jogok/alkotmany>.

³³ http://www.foruminst.sk/publ/magy/1-1/magyszlovban_hamberger.pdf.

³⁴ „Követeléseinket azért kötöttük az alkotmány támogatásának feltételéhez, mert ez az egyetlen módja annak, hogy a koalíció teljesítse saját programnyilatkozatát. Mivel zsarolunk? Azzal, hogy tartjuk magunkat saját kormányunk programnyilatkozatához”. http://www.hhrf.org/htmh/?menuid=1001&observer065_year=2000&op=show_id&observer065_number=41&observer065_id=32248.

³⁵ http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2000&op=show_id&observer065_number=39&observer065_id=32051.

³⁶ „A Magyar Koalíció Pártja Országos Tanácsa arra figyelmezteti a kormánykoalíció pártjait, hogy ha nem teljesítik az 1998-ban közösen elfogadott programot, kérdésessé válhat az MKP jelenléte ebben a koalícióban” – állt többek között az Országos Tanács nyilatkozatában. http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2000&op=show_id&observer065_number=40&observer065_id=32140.

³⁷ http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2000&op=show_id&observer065_number=50&observer065_id=32858.

kapcsolatos elvárásainak és reményeinek³⁸, lassan intenzívebbé váltak a tárgyalások, 2000. december 12-én a szlovák kormány koalíciós pártjai között létrejött a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának aláírása előtt utat nyitó megállapodás, 2001. január 17-én pedig a kormány jóváhagyta a Karta parlament elé terjesztendő tervezetét, mely tartalmát tekintve Csáky Pál szerint is elégedettségre adhatott okot³⁹. Végül az MKP Országos Tanácsa galántai ülésén úgy döntött, hogy támogatja a szlovák alkotmány módosítását⁴⁰, Eduard Kukan szlovák külügyminiszter pedig az Európa Tanács strasbourgi székhelyén február 20-án aláírta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját⁴¹.

Az aláírástól a ratifikációig vezető út sem volt akadályoktól mentes, a „szlovákok nemzeti jogait védő és a magyar irredentizmusnak gátat vető küzdelem” jegyében a „nagysurányi aláírók” néven ismert hazafias érzelmű szlovák értelmiségi csoportosulás követelte, hogy a parlament utasítsa el a Kartát⁴², Anna Malíková, a Szlovák Nemzeti Párt elnöknője pedig azzal ijesztgetett, hogy a Karta ratifikációja „kijelöli Szlovákia azon területeit, ahol a magyar nyelv de facto államnyelvvé válik, és visszaszorítja a szlovák nyelvet”⁴³. Az ellenzéki pártok heves ellenkezése dacára (hét órán át tartott a parlamenti vita) azonban a szlovák parlament június 19-én megszavazta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának ratifikálásáról szóló kormányzati előterjesztést⁴⁴. Ezek után a Karta 2002. január 1-jén hatályba lépett.

³⁸ http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2000-&op=show_id&observer065_number=46&observer065_id=32541.

³⁹ „nemzetközi összehasonlításban is az egyik legtartalmasabb (ilyen dokumentum), ezért várhatóan külföldön is igen kedvező értékelésben részesülhet.” http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2001&op=show_id&observer065_number=3&observer065_id=33047.

⁴⁰ Annak ellenére, hogy az MKP több követelése közül Szlovákia csak a Karta ratifikációját vállalta fel.

⁴¹ http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2001-&op=show_id&observer065_number=7&observer065_id=33345.

⁴² http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2001-&op=show_id&observer065_number=12&observer065_id=33626.

⁴³ http://www.hhrf.org/htmh/?menuid=1001&observer065_year=2001&op=show_id&observer065_number=24&observer065_id=34709.

⁴⁴ Szlovákia ezzel tizenötödik országgént ratifikálta a Kartát. A szavazás során a százötven tagú parlament 124 jelen lévő képviselője közül 71 támogatta, 46 ellenzte a ratifikálást, 6 képviselő tartózkodott a szavazástól, 1 pedig nem szavazott. A kormányzati tervezetet előterjesztő Kukan cáfolta az ellenzék hevesen kinyilvánított aggodalmait, miszerint a Nyelvi Karta hatálya „megrengeti a szlovák

2. A Szakértői Bizottság értékelő jelentésének elfogadása

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája egy ellenőrzési mechanizmust biztosít ahhoz, hogy a részes államban értékelni lehessen, miként alkalmazzák a Kartát, azért, hogy ahol szükséges, ajánlásokat tegyenek a jogalkotás, a politika és a gyakorlat javítására. Ennek az eljárásnak a központi eleme a Karta 17. cikkének megfelelően létrehozott Szakértői Bizottság. A Szakértői Bizottság legfontosabb feladata, hogy az adott államban megvizsgálja a regionális vagy kisebbségi nyelvek valós helyzetét; hogy jelentést tegyen a Miniszteri Bizottságnak a Fél által vállalt kötelezettségek teljesítésének értékeléséről, és ahol helyénvaló, bátorítsa a Felet arra, hogy fokozatosan magasabb szintű kötelezettségeket vállaljon.

Hogy megkönnyítse ezt a feladatot, a Miniszteri Bizottság a Karta 15. cikk (1) bekezdésével összhangban elfogadott egy ismertetőt, mely meghatározza, hogy miként, milyen módon kell a Félnek elkészítenie, s a Főtitkárnak benyújtania az időszaki jelentést. Az érintett kormány a jelentést nyilvánosságra hozza. Ez az ismertető megkívánja az Államtól, hogy adjon számot a Karta tényleges alkalmazásáról, a II. Rész alapján védettnek minősülő nyelvekre vonatkozó általános politikáról, illetve pontosabban is részletezze azokat az intézkedéseket, amelyeket a Karta III. Része alapján védettnek minősülő nyelvekkel kapcsolatosan megtettek. Ezért a Bizottság elsődleges feladata az, hogy megvizsgálja az időszaki jelentésben szereplő információkat az érintett állam területén használt valamennyi érintett regionális vagy kisebbségi nyelv esetében.

A Bizottság szerepe az, hogy értékelje az egyes államokban meglévő törvényeket, egyéb jogszabályokat és a tényleges gyakorlatot a regionális

---

nyelv pozícióját.” A hét órán át tartó éles vitában az ellenzék heves indulatokkal küzdött a ratifikálás ellen. A Szlovák Nemzeti Párt (SZNP) és a vele „egy követ fűjő” Vladimír Meciar vezette Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom – Néppárt (DSZM-NP) képviselői azt hangoztatták, hogy a ratifikáció nyomán második szlovákiai államnyelvvé lép elő a magyar. Ezzel – úgymond – a szlovákokat a magyar nyelv megtanulására kényszerítik, amivel végső soron megteremtik a dél-szlovákiai magyar autonómia létrehozásának feltételeit (lásd ezzel összefüggésben a magyarázó jelentés 13. és 55. bekezdését). Ján Slota, az SZNP magyarellenes kirohanásairól elhíresült korábbi elnöke egyszerűen csak „naivnak és ostobának” nevezte szlovák honfitársait, amiért azok megengedik, hogy „az államalkotó nemzetet a saját nemzetállamában elnemzetlenítsék”. http://www.hhrf.org/htmh/index.php?menuid=1001&observer065_year=2001&op=show_id&observer065_number=24&observer065_id=34714.

vagy kisebbségi nyelvekre vonatkozóan. A Bizottság ennek megfelelően állapította meg munkamódszereit. Információkat gyűjt az illetékes hatóságoktól és független forrásokból is az Államon belül, azzal a céllal, hogy pártatlan és igazságos képet kapjon a valós nyelvi helyzetről. Az időszaki jelentés előzetes vizsgálata után a Bizottság szükség esetén kérdéseket tesz fel az érintett Államnak azokra az ügyekre nézve, amelyek a Bizottság véleménye szerint nem tisztáztak, illetve magában a jelentésben nincsenek kellőképpen részletezve. Ezt az írásbeli eljárást általában egy helyszíni látogatás követi a Bizottság delegációja részéről az érintett Államban. A látogatás során a delegáció találkozik azokkal a testületekkel és egyesületekkel, amelyeknek a munkája szorosan kapcsolódik az adott nyelvekhez, és konzultál a hatóságokkal azokról az ügyekről, amelyeket a tudomására hoztak.

A folyamat végeztével a Szakértői Bizottság elfogadja saját jelentését. Ezt a jelentést benyújtják a Miniszteri Bizottságnak, javaslatot téve ajánlások meghozatalára, amelyeket a Miniszteri Bizottság döntése szerint a Részes Államhoz intézhet.

A Karta részes országainak tehát rendszeres időközönként jelentést kell tenniük a Karta általuk vállalt pontjainak teljesítéséről az Európa Tanácsnak⁴⁵, melyek közül az első egy évvel a hatályba lépést követően esedékes, majd ezt követően háromévenként. Vagyis Szlovákiának az első jelentését már 2002 végére el kellett volna készítenie és elküldenie az Európa Tanácsba, azonban erre nem került sor, részben azért, mert Csáky Pál rámutatott arra, hogy a 2002-től kormányzó SZDKU–MKP–KDM–ANO koalíció programtéziseinek 21. pontja szerint a kormány kötelezte magát arra, hogy az elfogadott Nyelvi Karta alapján jár el⁴⁶ – vagyis értelemszerűen megalkotja a szükséges törvényeket, illetve végrehajtja a szükséges törvénymódosításokat –, és ennek megfelelően olyan kiegészítő javaslatokkal állt elő a kormányban a Karta teljesítéséről szóló első éves jelentést illetően (kilenc törvény módosításának szükségességére mutatott rá), melyek új szakmai tárgyalásokat igényeltek⁴⁷.

⁴⁵ A Karta 15. cikk (1) bekezdése szerint: „(...) Az első jelentést a Kartának az illető állam tekintetében történt hatályba lépést követő egy éven belül, majd a többi jelentést az első jelentést követően háromévenként kell benyújtani”.

⁴⁶ <http://www.mkp.sk/old/index.php?t=&p=&xp=&Mid=1&Lev1&Ind1=123&P=index,&Ind=123>.

⁴⁷ „A külügyminisztérium (2003) januárban ki is dolgozott egy értékelést, amely azonban számomra elfogadhatatlan volt. A külügyminisztérium a szokásos játékot játszotta: állították, minden rendben van, minden uniós feltételnek leget

Ennek eredményeképpen az első időszaki jelentés csak 2003 decemberében jutott el az Európa Tanács Főtitkárához.

Az első szlovákiai jelentésnek az Európa Tanácshoz való benyújtását követően az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának háromtagú szakértői küldöttsége járt Szlovákiában 2004. szeptember 28-a és október 1-je között a helyzet felmérése céljából. Ennek a szakértői küldöttségnek a tagjai voltak: Emyr Lewis (Nagy Britannia), Nicholas Macris (Cyprus) és Alexander Brösl (Szlovákia)⁴⁸. E szakértői felmérést követően fogadta el 2005. november 23-án az Európa Tanács Szakértői Bizottsága a Nyelvi Karta szlovákiai teljesítéséről szóló jelentést.

3. A Szakértői Bizottság jelentésének felépítése

A Szakértői Bizottság 2005. november 23-án elfogadott jelentése három fejezetből és a jelentéshez kapcsolt két függelékből áll.

Az első fejezet (Háttér információk és általános/előzetes kérdések) bevezetésében a Karta szlovákiai elfogadásáról és az első időszaki

---

teszünk. Ez nincs így. Én saját szakértőimmal, a kormányhivatal emberjogi és kisebbségi szekciójának jogászaival és a kisebbségi tanács tagjaival kidolgoztam egy anyagot, melyben elemeztük azt, hogy a vonatkozó törvények miben nem felelnek meg a chartának. Kiderült, összesen kilenc törvényt kell összhangba hozni a chartával. Azt akarom megelőzni, hogy Szlovákia jövőre újabb piros lapot kapjon, amikor jön az Európa Tanács ellenőrizni azt, mi történt a charta megvalósítása terén. A módosító javaslatok többsége nem tőlem származik, hanem a kormány kisebbségi tanácsától. Ezt tehát nem én találtam ki, hanem ez a charta ratifikálásából fakadó kötelezettség. A kormánynak ugyanis annak idején meg kellett határoznia egy szervet, amelyik felügyeli a charta megvalósítását, ez a kabinet érvényes döntése értelmében a kormány kisebbségi tanácsa lett, amelynek én vagyok az elnöke. Ott kérték a kisebb létszámú közösségek képviselői, hogy a 20 százalékos nyelvhasználati küszöböt 10 százalékra kellene csökkenteni, hogy jobban tudják érvényesíteni nyelvi jogaikat. Ez az anyag van most tárcaközi egyeztetésen. Szeretném, ha ezzel a jelentéssel szeptemberben-októberben foglalkozna a kormány”. <http://www.uj szo.com/clanok.asp?vyd=20030820&cl=66763>. A módosítandó törvények a következők voltak: Kisebbségi Nyelvhasználati Törvény, a települések nevééről szóló törvény, a Büntető és Polgári Perrendtartás, az Oktatási, Fogyasztóvédelmi, valamint a Szlovák Rádióról és a Szlovák Televízióról szóló törvények, illetve meg kellett volna alkotni a kisebbségi kultúrák finanszírozásáról szóló törvényt. Ld. <http://www.uj szo.com/clanok.asp?vyd=20030301&rub=prnt21721581448&cl=51117>.

⁴⁸ <http://www.hhrf.org/szabadsug/modules.php?name=News&file=article&sid=1063>.

jelentés benyújtásáról szóló információk találhatóak (1–3. bekezdések). Ezt a Szakértői Bizottságnak jelentése elfogadásáig végzett tevékenységről szóló rövid összefoglaló követi (4–7. bekezdések). Az 1.3. pontban (8–31. bekezdések) a Szlovákia által a Karta 3. cikk (1) bekezdésének megfelelően a ratifikációs okmányban megjelölt regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzetének rövid bemutatása foglal helyet. Ezek a regionális vagy kisebbségi nyelvek a következők: roma, magyar (15–16. bekezdések), német, ruszin, ukrán, cseh, bolgár, lengyel és horvát. Az 1.4. pont a jelentés értékelése során felmerült általános kérdésekkel foglalkozik, mint például az olyan nyelvek helyzetével, melyek beszélői szétszórtaan élnek az országban, és csak elvétve vannak jelen koncentrált számban (34. bekezdés); a szlovák jogi keretek és a Karta rendelkezéseinek konzisztenciájával (35. bekezdés), valamint Szlovákiának a ratifikációs okmány letétbe helyezésekor tett nyilatkozatai és a Karta egyes rendelkezései jogi hatályának viszonyával (36–39. bekezdések). Az 1.5. pont alatt a 20%-os nyelvhasználati küszöb vizsgálata található.

A második fejezet (A Szakértői Bizottság értékelése a Karta II. és III. Részének tekintetében) két részből áll. Az elsőben a Szakértői Bizottság azt értékeli, hogy Szlovákiának mennyiben sikerült megvalósítania a 2. cikk (1) bekezdésének értelmében minden, a területén használt regionális vagy kisebbségi nyelv vonatkozásában a Karta 7. cikkében megfogalmazott célokat és elveket (48–89. bekezdések). A másodikban a Szlovákia ratifikációs okmányában megjelölt egyes nyelvek védelmében választott konkrét rendelkezések szlovákiai alkalmazását értékeli a Szakértői Bizottság (90–685. bekezdések).

A harmadik fejezet (Megállapítások) a Szakértői Bizottságnak a Karta szlovákiai végrehajtásáról tett általános megállapításait foglalja magában (686. bekezdés).

A jelentéshez kapcsolt első függelék Szlovákia ratifikációs okmányát, a második a szlovák hatóságoknak a Szakértői Bizottság jelentéséhez fűzött megjegyzéseit tartalmazza.

4. A Szakértői Bizottságnak a magyar nyelvet is érintő általános megállapításai

4.1. *A szlovák jogi keretek kérdése*

Sok esetben előfordul, hogy a Kartából folyó kötelezettségeket bizonyos fokig teljesítik a gyakorlatban, de világos jogi bázis nélkül. Legtöbbször az Államnyelvtörvény ütközik a Karta rendelkezéseivel, de némely esetben a szlovák jog más elemei sem konzisztensek a Kartával.

4.2. *A ratifikációs okmány letétbe helyezésekor tett nyilatkozatok*

A ratifikációs okmány letétbe helyezésekor Szlovákia három nyilatkozatot tett azzal a szándékkal, hogy elkerülje a konfliktust a Kartában szereplő kötelezettségek és a megfelelő belső jog között. Nevezetesen a következő nyilatkozatokat tette:

„A Szlovák Köztársaság kijelenti, hogy a 8. cikk (1) bek. e/i pontja a pedagógusok, teológusok, kulturális dolgozók és népművelők képzésére vonatkozik az államnyelven való oktatás sérelme nélkül, s hogy a Szlovák Köztársaság felsőoktatási jogszabályainak tiszteletben tartása mellett az oktatott tárgyak többségének – ideértve az oktatott szak szempontjából meghatározóknak – az oktatását kisebbségi nyelven biztosítja.“

„A Szlovák Köztársaság kijelenti, hogy a 10. cikk (1) bek. a/ii pontjának, a 10. cikk (2) bek. a) pontjának és a 10. cikk (3) bek. b) pontjának értelmezése a Szlovák Köztársaság Alkotmánya értelmében és a Szlovák Köztársaság jogrendjével összhangban az államnyelv használatának sérelme nélkül történik.“

„A Szlovák Köztársaság kijelenti, hogy a 12. cikk (1) bek. e) pontja, valamint a 13. cikk (2) bek. c) pontja akkor alkalmazhatóak, ha következményei nem állnak ellentétben a szlovákiai jogrendnek azon egyéb rendelkezéseivel, melyek a Szlovák Köztársaság állampolgárainak a Szlovák Köztársaság területén érvényes munkajogi viszonyaiban tiltják a diszkriminációt.“

A Szakértői Bizottság egyrészt e nyilatkozatokkal összefüggésben megállapította, hogy a 21. cikk (1) bekezdésének megfelelően a Karta csak a 7. cikk (2)-(5) bekezdéséhez enged fenntartást tenni, így ezek a nyilatkozatok legfeljebb értelmező nyilatkozatoknak tekinthetők, melyek nem módosítják a Karta rendelkezéseinek jogi hatályát, másrészt arra is utalt, hogy feleslegesek az államnyelv védelmében tett kitételek, mivel a Karta preambuluma leszögezi, hogy „a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme és támogatása nem történhet a hivatalos nyelvek és azok megtanulása szükségességének a hátrányára, valamint a 4. cikk (1) bekezdése biztosítja, hogy „a jelen Karta egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, mint amely korlátozza vagy lerontja az Emberi Jogok Európai Egyezménye által biztosított jogokat”.

4.3. A 20%-os küszöbvel foglalkozó konkrét kérdés

Mindenek előtt, e kérdés kapcsán megjegyezhetjük, hogy mivel a Kisebbségi Nyelvhasználati Törvény az olyan településeken teszi lehetővé a hivatali érintkezés során a kisebbségi nyelvhasználatot, ahol a nemzetiségi kisebbséghez tartozó szlovák állampolgárságú személyek az utolsó népszámlálás szerint legalább a lakosság 20%-át alkotják⁴⁹, minden esetben, amikor a Szakértői Bizottság jelentésében a 20%-os küszöb szóba kerül, az a magukat egy adott nemzetiséghez tartozóknak vallók, nem pedig az adott nyelvet anyanyelvként beszélők, 20%-ára vonatkozik⁵⁰.

⁴⁹ A Kisebbségi Nyelvhasználati Törvény (1999. évi 184. számú törvény) 2.§ (1) bekezdése szerint: „Ha a nemzetiségi kisebbséghez tartozó szlovák állampolgárságú személyek egy adott településen az utolsó népszámlálás adatai szerint a lakosságnak legalább 20%-át alkotják, e településen a hivatali érintkezés során használhatják a kisebbségi nyelvet”. Ld. <http://www.grammar.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvijogok/kisebbségi>.

⁵⁰ Ez több problémát is felvet: a tapasztalat egyfelől azt mutatja, hogy többen jelölik meg anyanyelvként a magyart, mint ahányan magukat magyar nemzetiségűnek vallják – 2001-ben a különbözet 52401 fő volt. Ebből következően a nemzetiségi adatokhoz való ragaszkodás semmiképpen sem könnyíti, hanem nyilvánvalóan nehezíti a magyar mint kisebbségi nyelv használatát, s minthogy a Karta nem a kisebbségi vagy regionális nyelvek használatának nehezítését, hanem e nyelvek használatának a könnyítését szorgalmazza, a szóban forgó szlovák jogi rendelkezés aligha áll összhangban a Karta céljával és szellemével. Másfelől, a kisebbségi nyelvek használatának a nemzeti kisebbségek számarányához kötése

A ratifikációs okmányhoz csatolt második nyilatkozat így hangzik: „a Karta 1. cikk b) pontja értelmében a Szlovák Köztársaság kijelenti, hogy „a regionális vagy kisebbségi nyelv használatának területe” fogalom a 221/1999. számú (1999.8.25.) kormányrendeletben megállapított településekre vonatkozik, vagyis azokra, melyekben az egy adott nemzeti-segi kisebbséghez tartozó állampolgárok a lakosságnak legalább 20%-át alkotják; ez a 10. cikkben foglaltak érvényesítésére is érvényes“. A Szakértői Bizottság megállapítása szerint ennek a nyilatkozatnak a szó szerinti olvasata azt sugallja, mintha a nyilatkozat azt célozná, hogy a 20%-nyi legyen az „olyan számú személy, amely indokolja a jelen Karta által előírt különböző védelmi és ösztönző intézkedések meghozatalát”, melyre a Karta 1. cikk (1) bekezdés b) pontja utal a „regionális vagy kisebbségi nyelv használatának területe” meghatározása során. Következésképpen, ahol ez a szám kevesebb, mint 20%, a nyelv nem élvezhetné a Karta védelmét. Ez lenne irányadó mind a Karta 7. cikk (1) bekezdésére, mely a végrehajtást megköveteli „azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják”, mind a III. Rész különböző kötelezettségeire, melyek hatálya földrajzilag korlátozott.

A szlovák ratifikációs okmányhoz csatolt nyilatkozatban megfogalmazódó ezen megközelítés elfogadása azt jelentené, hogy Szlovákia fenntartással él területi szempontból, mely mint olyan, összeegyeztethetetlen a Kartával. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját magyarázó jelentés 134. bekezdése szerint ugyanis a Karta megalkotói szándékosan határoztak úgy, hogy nem szerepeltetnek olyan területi záradékok a záró rendelkezések között, amely lehetővé tenné, hogy az államok

---

ellentmondani látszik annak a Karta preambulumban kifejezett álláspontnak is, mely szerint valamely regionális vagy kisebbségi nyelv magánéleti és közéleti gyakorlásának joga elidegeníthetetlen (emberi) jog. Ebből ugyanis levonható egy olyan következtetés, hogy e jog alanya elvben bárki lehet, nem csak az, aki egy adott kisebbséghez tartozónak vallja magát. Egészében véve tehát a kérdéses rendelkezés azt a régi beidegződést sugallja, mely szerint a kisebbségi vagy regionális nyelvek használatának joga, illetőleg lehetősége voltaképpen privilégium, valamiféle többletjog, holott a valóság az, hogy e jogok vagy lehetőségek csak mintegy mérséklék a kisebbségi vagy regionális nyelvet használók hátrányára fennálló nyelvi jogegyenlőtlenséget. Vö. Andrassy György: *I. m.* 47. és 131–132. A többletjogi felfogás továbbéléséről lásd például Anna Malíková–Belousovova nyilatkozatát a Magyar Nemzet 2005. november 17-i számában (10.). A népszámlálási adatokat lásd: Gyurgyik László: *Népszámlálás 2001. A szlovákiai magyarság demográfiai, valamint település- és társadalomszerkezetének változásai az 1990-es években*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2006. 19–24.

kivonhassák területük egy részét a Karta hatálya alól. „Ez azért van így, mert a jelen Chartának már egy belső jellegzetessége, hogy elsősorban különböző területekkel foglalkozik, nevezetesen azokkal, ahol regionális vagy kisebbségi nyelveket használnak; továbbá a 3. cikk 1. bekezdése alapján a Szerződő Államoknak már jogukban áll meghatározni, hogy részletes kötelezettségvállalásaikat mely regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában alkalmazzák”⁵¹. Vagyis a Karta már így is elég rugalmas a tekintetben, hogy mely területeken kell a rendelkezéseit alkalmazni.

A hatóságoknak tehát fel kell mérniük, hogy melyek azok a területek, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők elégséges számban vannak jelen a Kartában vállalt különféle kötelezettségek alkalmazásához és ezeken a területeken is alkalmazniuk kell a Kartát. Ezt a felmérést a 20%-os küszöbtől függetlenül kell elvégezni, mely mindenképpen magasnak tűnik. A Szakértői Bizottság természetesen kétségbe vonhatja ezt a felmérést, ha ez olyan eredményre vezetne, mely ellentétes a Karta szellemével.

Bár a szlovák hatóságok a Szakértői Bizottság ezzel kapcsolatos konkrét kérdésére adott válaszukban tisztázták, hogy a 20%-os küszöb kizárólag a regionális vagy kisebbségi nyelvek közigazgatási ügyintézésben való használatára értendő, és ez a feltétel nem meghatározó a Kartában szereplő más területeken, a Szakértői Bizottság megállapítása szerint „egy ilyen magas küszöb alkalmazása a Kartában megfogalmazott kötelezettségek végrehajtásának útjába gördített akadálnak tekinthető minden olyan esetben, amikor az adott nyelvet beszélők a települési lakosság kevesebb, mint 20%-át alkotják, mindazonáltal elégséges számban vannak jelen a 10. cikkben Szlovákia által vállalt kötelezettségek szempontjából, mivel ezekben az esetekben a szlovák jogban nincs olyan, a szlovák hatóságokra vonatkozó kötelezettség, hogy biztosítaniuk kellene a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát ezen a területen, míg a Kartában szerepel ilyen kötelezettség”. A 20%-os küszöbnek a közigazgatás területére való korlátozása egyébként újabb bonyodalmakat okoz, mivel a 10. cikk nem használja a „regionális vagy kisebbségi nyelv használatának területe” kifejezést. A 10. cikk közigazgatási kerületekre és helyi és regionális hatóságok területeire vonatkozik, ahol „a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók száma az alábbi intézkedéseket indokolja”.

⁵¹ Magyarázó jelentés (Ideiglenes kiadás) http://konferencia_20071205.eokik.hu/docs/forditasok/jelentes_magyar.pdf.

Probléma adódhat abból a tényből is, hogy az idők folyamán megtörténhet, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők száma az adott településen a 20%-os küszöb alá esik, vagy a fölé emelkedik. Ez ugyanis akadályozhatja a nyelvpolitika következetes és állandó végrehajtását ezen a téren.

4.4. A közigazgatási felosztás kérdése (7. cikk (1) bek. b.)

A Szakértői Bizottság információi szerint különösen a Szlovák Köztársaság területi és közigazgatási felosztásáról szóló 1996. évi 221. számú törvénnyel kialakított közigazgatási beosztás vezethet olyan helyzetekhez, hogy a beszélők egy csoportját az érintett nyelv nagyobb települési területétől elvágva megakadályozzák abban, hogy egymagában elérje a 20%-os küszöböt és ezért a közigazgatási hatóságokkal való kapcsolattartás tekintetében kívül marad az adott nyelv védelemének keretein. A fentiekből következően azonban egy olyan közigazgatási felosztás, melynek eredményeképpen a regionális vagy kisebbségi nyelvek beszélőinek száma a 20%-os küszöb alá csökken, nem befolyásolja a Kartában foglalt releváns kötelezettségek alkalmazhatóságát, ha az érintett területen az adott nyelvet beszélők elégséges számban vannak jelen azon kötelezettségek szempontjából.

Előfordulhat viszont az a helyzet, hogy a közigazgatási felosztások eredményeképpen a nyelvet beszélők egy csoportja egy adott területen nincs jelen elégséges számban már a Karta releváns kötelezettségeinek értelmében sem, míg elégséges számban lett volna jelen, ha a területét a határos közigazgatási egységhez csatolták volna, ahol a nyelvet beszélők fő csoportja abban a régióban történelmileg jelen van. Továbbá, nem lehet kizárni azt sem, hogy a közigazgatási felosztás a Karta bizonyos kötelezettségeinek végrehajtását sokkal bonyolultabbá teszi, még ott is, ahol az „elkülönített” területen az adott nyelvet beszélők elégséges számban vannak jelen a Kartában foglalt kötelezettségvállalások szempontjából. Ezen problémákat a szlovák hatóságoknak megoldandó feladatként kell kezelniük.

4.5. A regionális vagy kisebbségi nyelveket nem beszélők kérdése (7. cikk (1) bek. g.)

Ezen a téren nem történtek olyan konkrét intézkedések, melyek azt céloznák, hogy eszközöket biztosítsanak a regionális vagy kisebbségi nyelveket nem beszélők számára, hogy kívánságuk szerint elsajátíthassák ezeket a nyelveket. Mivel azonban ennek a kötelezettségnek nagy jelentősége van a kölcsönös megértés erősítésében, és emiatt releváns a Karta 7. cikk (3) bekezdésének szempontjából is, a szlovák hatóságoknak fejleszteniük kell az ilyen lehetőségeket.

4.6. A nyelvek diszkriminációjának kérdése (7. cikk (2) bek.)

A Szakértői Bizottság számos esetet talált, ahol az Államnyelvtörvény (az 1995. évi 270. számú törvény) a szlovák nyelv használatát kifejezetten kötelezővé teszi, ezért a releváns területeken elbátorítatlanít a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatától. A 8.§ (4) bekezdése például kimondja, hogy: „(...) Az egészségügyi személyzet a betegekkel rendszerint államnyelven érintkezik, az államnyelvet nem ismerő állampolgár vagy külföldi személy esetében olyan nyelven is, amelyen a beteggel kommunikálni lehet.” Vagyis nem teszi lehetővé a regionális vagy kisebbségi nyelvhasználatot, ha a beteg szlovákul is tud. Szükséges ezért ennek a törvénynek a módosítása, hogy összhangba kerüljön a Kartában foglalt kötelezettségekkel.

4.7. Az ország nyelvi csoportjai közötti kölcsönös megértés előmozdítása (7. cikk (3) bek.)

Ahogy a Szakértői Bizottság is megállapította, egy kisebbségi nyelv védelmének és támogatásának mértéke összefügg azzal, hogy a többségi nyelvet beszélők hogyan érzékelik és fogadják el azt; és, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme és támogatása sok tekintetben a többség szemléletének és felfogásának tükröződése. A Karta 7. cikk (3) bekezdése szerint a többség felvilágosítása két területen különösen fontos: az oktatásban és a médiában. A média területén történtek is figyelemre méltó kezdeményezések, mint például a Felvilágosító Médiakampány

a Kisebbségekről, melyet az Európai Közösség PHARE programjának egyik alprogramjaként valósítottak meg, a helyszíni vizsgálat alatt szerzett információk mégis arra mutattak rá, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvekről a többségi nyelvet beszélők által kialakított általános felfogás még mindig nem kielégítő. Továbbá, sok tennivaló maradt az oktatás területén is, tekintve, hogy a tananyag nem ad magyarázatot a szlovák nyelvű többségi tanulók számára, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők Szlovákiában miért vannak hagyományosan jelen és éppúgy „otthon”, akárcsak a többség. Úgy tűnik, hogy ennek a történelmi jelenlétnek a nyelvi és kulturális vonatkozásairól szóló információk a tananyag felépítéséből hiányoznak.

5. A Szakértői Bizottságnak a magyar nyelvre vonatkozó megállapításai

A Karta 2. cikk (2) bekezdése alapján a részes feleknek a megerősítés, elfogadás vagy jóváhagyás időpontjában megjelölt minden nyelv kapcsán vállalniuk kell, hogy a jelen Karta III. Részének rendelkezései közül legkevesebb harmincöt bekezdést vagy pontot alkalmaznak, és pedig legalább három-háromat a 8. és 12. cikkből és egyet-egyet a 9., 10., 11. és 13. cikkből.

Szlovákia a magyar nyelv esetében a Karta következő rendelkezéseinek végrehajtását vállalta:

- Oktatás: 8. cikk (1) bek. a/i, b/i, c/i, d/i, e/i, f/i, g, h, i) pont;
- Igazságszolgáltatás: 9. cikk (1) bek. a/ii és a/iii, b/ii és b/iii, c/ii és c/iii, d) pont, (2) bek. a) pont, (3) bek.;
- Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek: 10. cikk (1) bek. a/ii pont, (2) bek. a, b, c, d, f, g) pont; (3) bek. b, c) pont, (4) bek. a, c) pont, (5) bek.;
- Tömegtájékoztatási eszközök: 11. cikk (1) bek. a/iii, b/ii, c/ii, d, e/i, f/i pont, (2) és (3) bek.;
- Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények: 12. cikk (1) bek. a, b, c, d, e, f, g) pont, (2) és (3) bek.;
- Gazdasági és társadalmi élet: 13. cikk (1) bek. a, b, c) pont, (2) bek. c) pont;
- Határokon túli cserekapcsolatok: 14. cikk a, b) pont.

5.1. Oktatás (8. cikk)

Az oktatás területén elmondható, hogy Szlovákia nagyjából eleget tesz magas szintű (minden szintnél a legmagasabb opciót választotta) kötelezettségvállalásainak. Kisebb problémák azonban több helyen is előfordulnak. Középiskolából például meglehetősen kevés van (míg az általános iskolák közül 259 használja az oktatás fő nyelveként a magyart, és 29 kétnyelvű, addig a középiskolák esetében ezek a számok 11 és 8), és problémát okoz az is, hogy nem alkotnak elég sűrű hálózatot, így az iskola távolsága arra ösztönözheti a szülőket, hogy inkább közelebbi, szlovák oktatási nyelvű iskolákba járassák gyerekeiket, ami különösen Kelet-Szlovákiában járhat komolyabb következményekkel, ahol az asszimilációs folyamat erősebb. A d. i. alpontban foglalt kötelezettséget érinti az, hogy helyenként nehézségekbe ütközik a magyar tannyelvű szak-középiskolai osztályok indítása, ezért előfordulhat, hogy a diákok szlovák osztályokba iratkoznak be, ahol bizonyos tárgyakat egyáltalán nem oktatnak magyar nyelven. Bár csak a közgazdaságtudomány, a vezetés-tudomány és a teológia esetében, a komáromi Selye János Egyetemen magyar nyelven oktatnak, illetve a Nyitrai Egyetem biztosít magyar tannyelvű tanári alapképzést is, így Szlovákia a felsőoktatásban is eleget tesz vállalt kötelezettségének (8. cikk (1) bek. e. i.), mindamellett a Szakértői Bizottság ezeket úgy tekinti csupán, „mint kezdeti lépéseket egy szélesebb kínálatot nyújtó magyar nyelvű felsőoktatás felé”⁵².

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájához fűzött magyarázó jelentés 87. bekezdése szerint, „ha egy állam garanciát vállal egy regionális vagy kisebbségi nyelv tanítására, gondoskodnia kell a szükséges eszközökről mind a finanszírozás, mind a tanárok és az oktatási eszközök vonatkozásában. Nincs szükség arra, hogy ezt a szükségyszerű következményt a Charta külön előírja. Mindazonáltal az oktatók vonatkozásában a felkészültségük, és ebből következően képzésük kérdései is felmerülnek. Ez egy olyan alapvető szempont, ami miatt az 1. bekezdés (h) pontjában külön rendelkezéseket fogalmaztak meg”. Hogy ennek a pontnak a szerepeltetése nem volt szükségtelen a Kartá-

⁵² Bár a Szakértői Bizottság jelentése nem említi, magyar nyelvű oktatás részben a pozsonyi Comenius Egyetemen és a besztercebányai Bél Mátyás Egyetemen is folyik. Vö. http://www.foruminst.sk/publ/disputa/6/disputa6_sandorvanco.pdf és http://www.hidvegimiko.hu/b2_kutatasaink/Regiojelentes_human_fejl_prog_SK.pdf.

ban, azt a Nyitrai Egyetem által végzett felmérés bizonyítja, mely szerint a magyar oktatási nyelvű iskolákban tanító alsó tagozatos tanároknak körülbelül 60%-a szerzi a diplomáját részidős tanulmányok során, ami pedig negatív hatással lehet az oktatás színvonalára. Az általános iskolák felső tagozatán a képesített tanároknak hiány van, és a helyszíni vizsgálat során a tanárok magyar nyelvtudásának fokával kapcsolatban is aggodalmak fogalmazódtak meg. Továbbá a tudományos fokozattal rendelkező tanároknak is hiány van, ami magyarországi egyetemi tanárok alkalmazásához vezet. Az is említést érdemel, hogy bár a magyaron kívül más tantárgyak oktatása is részben magyar nyelven folyik a tanárképzésben, ez nem elégséges mértékű ahhoz, hogy megfeleljen a magyar nyelvű oktatás szükségleteinek Szlovákiában. A továbbképzést illetően is elégtelennek tűnik a jelenlegi kínálat. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége szervez ugyan néhány kurzust, de csak bizonyos beszélői csoportoknak, és ezt nyári egyetem formájában teszi. Úgy tűnik, hogy a továbbképzésben túl kevés a szakember és megállapítható, hogy semmilyen konkrét támogatás nem áll rendelkezésre.

A Szakértői Bizottság azt is megállapította, hogy nincs olyan, a 8. cikk (1) bekezdés i. pontjának megfelelő speciális szerv, mely felelős lenne a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása, illetve a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás megteremtésében és fejlesztésében tett intézkedések és elért előrehaladás figyelemmel kíséréséért és a kérdésekről nyilvánosságra hozandó időszaki jelentések elkészítéséért, vagyis ez a kötelezettség „nem teljesített”.

A Karta 8. cikk (1) bekezdés f. i. és g. pontjainak elfogadásával Szlovákia kötelezettséget vállalt arra, hogy „intézkednek, hogy a felnőttoktatásnak és továbbképzésnek legyenek olyan tanfolyamai, melyek első sorban vagy teljesen a regionális vagy kisebbségi nyelveken valósulnak meg,” és, hogy „intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák annak a történelemnek és kultúrának az oktatását, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek hordoznak”. Ezen pontok tekintetében nem hoztak elég információt a Szakértői Bizottság tudomására, hogy értékelhesse a teljesítést. Szlovákiának tehát a következő időszaki jelentésében kell tisztáznia az e kérdésekben kialakult helyzetet.

5.2. Igazságszolgáltatás (9. cikk)

A Szakértői Bizottság jelentésének az igazságszolgáltatásról szóló részét azzal kezdi, hogy leszögezi: a 9. cikk azokra a területekre is vonatkozik, ahol a magyarul beszélők száma nem éri el a 20%-ot, mindazonáltal elégséges a Karta 9. cikkének alkalmazásához. Ez azért is fontos, mert a bírósági kerületek nem esnek egybe azoknak a településeknek a területével, amelyekre a 20%-os küszöb vonatkozik. E cikk rendelkezései egyébként a büntető eljárásokban, a polgári eljárásokban, valamint a közigazgatási ügyekben illetékes igazságszolgáltatási szervek előtti eljárásokban való regionális vagy kisebbségi nyelvhasználat-tal kapcsolatosak.

A büntető eljárásban felmerülő problémák főként abból adódnak, hogy – amint azt a Szlovák Kormány is elismerte – a regionális vagy kisebbségi nyelvekre/nyelvekből való fordítást csak abban az esetben biztosítják, ha a vádlott nem ismeri eléggé a szlovák nyelvet, valamint (és ezt a releváns esetjog is megerősíti) tolmácsot is csak akkor kell alkalmazni, illetve a felmerülő költségeket az államnak csak akkor kell állnia, ha a nyilatkozat tevő nem tud szlovákul. Más szavakkal, a regionális vagy kisebbségi nyelven (beleértve a magyart is) benyújtott indítványok és bizonyítékok, úgy látszik, nem elfogadhatóak, ha a benyújtójuk tud szlovákul. A Szakértői Bizottság szerint ezek azt eredményezhetik, hogy a bíró, az ügyész vagy a rendőrség arra fogja összpontosítani a figyelmét, hogy vajon a vádlott elég folyékonyan beszél-e szlovákul. Ha igen, a bíró még mindig hozhat olyan diszkrecionális döntést, hogy tolmácsot biztosít neki, és valószínűleg így is tesz, azonban ettől még tény marad, hogy a vádlott joga, hogy regionális vagy kisebbségi nyelvét használja – függetlenül szlovák tudásának fokától – úgy tűnik, hogy nem egyértelműen garantált. További probléma, hogy a hatósági értesítések nem említik a nyelvi jogokat, feltételezvé, hogy mindenki tisztában van velük. A vádemelés bejelentése során megemlítik a tolmácsoláshoz való általános jogot, de az érintett rendőr egyszerűen csak felbecsüli, hogy az adott személynek szüksége van-e tolmácsra.

Általában elmondható, hogy az olyan kerületekben, ahol nagy számú magyar népesség él, nem merülnek fel valós problémák, éppen ezért a jelen kötelezettség bizonyos fokú végrehajtása, legalábbis néhány területen, megvalósul. A jogszabályi kereteket azonban tisztázni kell, és teljesebbé kell tenni.

Elvileg a polgári, valamint a közigazgatási eljárásokban is lehetőség van tolmács ingyenes igénybevételére, s így a peres fél használhatja anyanyelvét anélkül, hogy az külön költséget jelentene számára. Azonban több forrás is utalt arra, hogy azok a törvényi rendelkezések, melyek ezt a lehetőséget biztosítják⁵³, csupán annak a tolmácsoláshoz való általános jognak a végrehajtását jelentik, melyet a Szlovák Alkotmány 47.§ (4) bekezdése biztosít⁵⁴ a polgári (és közigazgatási) eljárásokban a szlovák nyelvet nem beszélők számára, de amely jog nem biztosított a szlovákul is értő regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők számára. A Szakértői Bizottság szerint ezért a szlovák hatóságoknak kifejezetten is biztosítaniuk kéne a jogalkotásban, hogy valahányszor egy peres félnek személyesen kell megjelennie a polgári vagy közigazgatási bíróság előtt, használhassa a magyar nyelvet anélkül, hogy ez számára külön költséget jelentene, és hogy a magyar nyelven készült bizonyítékok és iratok benyújtását engedélyezzék, ha szükséges, tolmácsok és fordítások segítségével, akkor is, ha a magyar nyelvet beszélő ismeri a szlovák nyelvet.

A fentiekből következően a Karta 9. cikk (1) bekezdés d. pontjából folyó kötelezettség „nem teljesítettnek” tekinthető.

A 9. cikk (3) bekezdésének elfogadásával Szlovákia vállalta, hogy magyar nyelven közzéteszi a legfontosabb állami törvénytövegeket, valamint azokat, amelyek különösen érintik a magyar nyelv használóit, feltéve, hogy e szövegek másként nem hozzáférhetők. A Szakértői Bizottság szerint a szlovák fél ezt a kötelezettségét sem teljesítette, mivel – ahogy egy nem kormányzati forrás is részletezte –, az ebben a rendelkezésben hivatkozott szövegek magyar nyelvű közzétételét nagyrészt magán pénzügyi forrásokból finanszírozzák.

⁵³ A Polgári Eljárásjogi Kódex 18.§-a és a 141.§ (2) bekezdése.

⁵⁴ A Szlovák Alkotmány 47.§ (2) és (4) bekezdése szerint: „(2) A bíróságok, egyéb állami vagy közigazgatási szervek előtt folyó eljárásban annak megindításától kezdve törvényben megszabott feltételek mellett mindenkinek joga van a jogsegélyhez. (4) Tolmács igénybevételéhez van joga annak a személynek, aki állítása szerint nem beszéli azt a nyelvet, amelyen a (2) bekezdés szerinti eljárás folyik.”
Ld. <http://www.gramma.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvi-jogok/alkotmany>.

5.3. Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek (10. cikk)

A 20%-os küszöb egy alapvető, formális akadályát képezi ezen kötelezettségek megfelelő teljesítésének, mivel a releváns előírások némelyikének végrehajtása a szlovák jog értelmében hivatalosan lehetetlen ez alatt a küszöb alatt. Ezért elkerülhetetlen a 20%-os szabály újragondolása, hogy a Karta 10. cikke (1) és (2) bekezdésének releváns kötelezettségei azokban az esetekben is végrehajthatóak legyenek, amikor a magyar nyelvűek a települési lakosságnak kevesebb, mint 20%-át alkotják, mégis elégséges számban vannak jelen a Szlovákia által a helyi és regionális önkormányzat terén vállalt kötelezettségek szempontjából. A szlovák hatóságoknak mindenekelőtt fel kell mérniük, hogy mely területeken létezik a fent említett, 20% alatti, elégséges szám (lásd fentebb). A Szakértői Bizottság ezzel együtt megjegyezte, hogy a 20%-os küszöb csak az államigazgatás helyi szerveit és a helyi önkormányzatokat illetően bír közvetlen jelentőséggel, ugyanis a regionális hatóságok előtt a regionális vagy kisebbségi nyelvek használata a hatályos jog alapján formálisan nem engedélyezett.

A 10. cikk (1) bekezdés a. ii. alpontjában megfogalmazott kötelezettség teljesítéséről szóló információkat nem hoztak a Szakértői Bizottság tudomására. Ámbar néhány értesülés azt mutatja, hogy az állami tisztviselők csak nagyon keveset tudnak a Kartából folyó kötelezettségekről, és az első időszaki jelentés kifejezetten azt állítja, hogy a hivatalos okmányokkal és iratokkal (úgy mint személyi igazolvány, jogosítvány, útlevél, stb.) kapcsolatos kérelmeket nem lehet magyar nyelven előterjeszteni az illetékes helyi hatóságokhoz. A Szakértői Bizottság szerint az is tisztázatlan, hogy a 20%-os követelmény vonatkozik-e az államigazgatás helyi szerveire is. Bár a rendelkezésére bocsátott információk a teljesítés hiányát mutatják a Szakértői Bizottság megállapította, hogy mindez nem elég ahhoz, hogy ebben a kérdésben következtetéseket vonhasson le.

A 10. cikk (2) bekezdésének a. pontja a következő kötelezettséget foglalja magában: „Azon helyi és regionális hatóságokat illetően, melyek területén a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek vállalják, hogy megengedik és/vagy bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a regionális vagy helyi közigazgatásban”. A magyarázó jelentés 106. bekezdése szerint (és ezt a Szakértői Bizottság a jelen esetben is megerősítette) ez a megfogalmazás „azt a szándékot jelzi, hogy a regionális vagy kisebbségi

nyelvet lehet használni az érintett hatóság munkanyelveként”. A használatnak ezen területéhez azonban nem fűztek megjegyzéseket az első időszaki jelentésben. Az első időszaki jelentés alapján a jelen kötelezettség szempontjából a következő lehetőségek tűnnek relevánsnak: a hivatalos épületek magyar nyelvű megjelölése és a fontos információkat tartalmazó magyar nyelvű feliratok (figyelmeztetők, egészségvédelem) használata, de ezek is csak azokon a településeken érvényesülhetnek, ahol a magyarul beszélők legalább a 20%-át alkotják a lakosságnak. Továbbá, hivatalos források jelezték a Szakértői Bizottságnak, hogy a releváns jogalkotás nem terjed ki a regionális hatóságokra.

A (2) bekezdés b. pontja tekintetében az első időszaki jelentés csak az írásos beadványok kérdésére tér ki (magyar nyelven való benyújtásokra azokon a településeken van garantált lehetőség, ahol a magyar nyelvűek legalább a lakosság 20%-át alkotják), nem szól azonban a szóbeli kérelmekről. Továbbá, ilyen lehetőség regionális szinten nem létezik.

További lépések szükségesek a 10. cikk (2) bekezdés c. és d. pontjaiban foglalt kötelezettségek teljesítése érdekében is. Az 1999. évi 184. törvény 4.§ (3) bekezdése szerint azokon a településeken, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők legalább a lakosság 20%-át alkotják, a közigazgatási szerv saját hatáskörében az általánosan kötelező érvényű jogszabályokról kérésre kisebbségi nyelven is tájékoztatást nyújt. Ezekkel a kötelezettségekkel függenek össze a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 2000. évi 211. számú törvény 1.§ (1) bekezdés, 5.§ (1) bekezdés e) pont és 6.§ (5) bekezdés rendelkezései is, melyek értelmében az említett települések az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken is kötelesek közzétenni egy összefoglalót a következő információkról: rendeletek, határozatok, utasítások és értelmezések, melyeket a település a döntéshozatal során felhasznál, vagy amelyek meghatározzák a természetes és jogi személyeknek a településsel szemben fennálló jogait és kötelezettségeit. Mindazonáltal, amit a fentebb ismertetett feltételek estén közzétesznek, az csak egy összefoglaló és nem maga a hivatalos dokumentum. Továbbá, a regionális hatóságokra nem vonatkozik ilyen kötelezettség. Végül, ez a lehetőség nincs garantálva azon települések esetében, ahol a magyar nyelvet beszélők száma nem éri el a lakosság 20%-át. Ezért a jogi keretek nem felelnek meg a vállalt kötelezettségek által támasztott követelményeknek.

A 10. cikk (2) bekezdés f. pontja esetében a 20%-os küszöb szokásos akadályán kívül (mely nyilvánvalóan korlátozza a jelen kötelezettség teljesítését is) csak a kisebbségi nyelvhasználatról szóló 1999. évi 184.

törvény 3.§ (1) bekezdése vet fel egy problémás kérdést. E szerint ugyanis a területi önkormányzati szerv tanácskozása kisebbségi nyelven is folyhat, de csak akkor, ha azzal valamennyi jelenlevő egyetért.

A 10. cikk (2) bekezdés g. pontjának elfogadásával Szlovákiai a következő kötelezettséget vállalta magára: „Azon helyi és regionális hatóságokat illetően, melyek területén a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek vállalják, hogy megengedik és/vagy bátorítják a helyneveknél a regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formák használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva”. A Szakértői Bizottság megállapítása szerint „a jelen előírásból folyó kötelezettségnek különös jelentősége van, mivel ez az egyik leghatékonyabb módja annak, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelv teljes mértékben láthatóvá váljon azon a területen, ahol hagyományosan jelen van. Ezért képzeletbeli fonál köti össze a területi regionális vagy kisebbségi nyelveknek a Karta értelmében vett alapvető definícióját (1. cikk 1.a. és b. pontjai) és a jelen kötelezettséget. Továbbá nyilvánvaló, hogy az a teljes láthatóság, melyet a kétnyelvű helységnevek használata és bevezetése biztosít egy regionális vagy kisebbségi nyelvnek annak hagyományos használati területén, olyan tényező, mely növeli egy nyelv általános presztízsét, amely presztízs viszont döntő szerepet játszik a védelem és támogatás szempontjából”.

A 20%-os küszöb alkalmazása⁵⁵ e kötelezettség teljesítése során sem az egyetlen probléma. Hivatalos forrásokból származó értesülések szerint ugyanis, a Szlovák Köztársaság Államnyelvéről szóló 1995. évi 270. számú törvény korábban azzal a kiegészítéssel látta el a településeknek nemzetiségi kisebbségi nyelven történő megjelöléséről szóló 1994. évi 191. számú törvényt, hogy a „helységnevé” kifejezés csak a település elnevezését jelenti, de nem terjed ki a település részeinek elnevezésére. A Szakértői Bizottság szerint bonyodalmakat okozhat az is, hogy az Államnyelvtörvény egyik melléklete tartalmaz egy felsorolást azokról a településekről, ahol regionális vagy kisebbségi nyelvű útjelző táblákat kell használni, mivel ez a magyar nyelvet illetően csak 425 tele-

⁵⁵ A kisebbségi nyelvek használatáról szóló 1999. évi 184. törvény 4.§ (1) bekezdése előírja, hogy azok a települések, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélők száma legalább a lakosság 20%-át alkotja, feltüntethetik az utcaneveket és más helyi földrajzi megjelöléseket regionális vagy kisebbségi nyelven. Ld. <http://www.gramma.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvjogok/kisebbségi>.

pülést érint, míg az a lista, ami az 1999-es Kisebbségi Nyelvhasználati Törvény függelékében található és azokat a településeket sorolja fel, ahol a magyarul beszélők elérik a 20%-os küszöböt, 512 települést tartalmaz⁵⁶. Továbbá, az 1994-es törvény 3.§ (3) bekezdése értelmében nem lehet használni azokat a hagyományos magyar helységneveket, melyeket 1867 és 1918 között, illetve 1938 és 1945 között változtattak meg.

Szlovákia a 10. cikk (3) bekezdésének b. és c. pontjaiban foglalt kötelezettségeket is vállalta, de – ahogyan azt a Szakértői Bizottság is megállapította – az ezen pontokban felsorolt lehetőségek valójában alternatívákat jelentenek, melyek közül a Szerződő Feleknek egyet ki kell választaniuk. A Szakértői Bizottság gyakorlatának megfelelően, ha több lehetőség áll rendelkezésre, az állam választásának hiányában a nyelv védelme és támogatása szempontjából legtöbbet kínáló lehetőséget kell rendszerint hivatalból alkalmazni, kivéve, ha az adott körülmények között nyilvánvaló, hogy ez a lehetőség összeegyeztethetetlen az érintett regionális vagy kisebbségi nyelv szükségleteivel és/vagy az e nyelvet beszélők kifejezett kívánságával. Jelen esetben arról van szó, hogy a b. pont nem csak azt teszi lehetővé, hogy kérelmeket lehessen benyújtani a közszolgálati szervekhez valamely regionális vagy kisebbségi nyelven, hanem azt is, hogy az e nyelveken beszélők így is kapjanak azokra választ. Mivel azonban az első időszaki jelentésben meglehetősen kevés információt hoztak a tudomására e kérdésben⁵⁷, a Szakértői Bizottság meglegedett az arra való

---

⁵⁶ A szakértők információi ez esetben azonban nem helytállóak, ugyanis – ahogy Szabómihály Gizella, a szlovákiai Gramma Nyelvi Iroda vezetője révén megtudtam –, az Államnyelvtörvénynek nincsen semmilyen melléklete, az 1994. évi 191. számú törvénynek (az un. táblatörvénynek) van csak melléklete, ebben az engedélyezett kisebbségi nyelvű megnevezések szerepelnek. A jegyzékben nem 425, hanem 489 magyar megnevezés szerepel. A Kisebbségi Nyelvhasználati Törvénynek sem a mellékletében szerepel az 512 települést tartalmazó lista, hanem a törvény alapján kiadott 221/1999. számú kormányrendeletben. A különbség abból adódik, hogy az 1994-es listán (táblatörvény) nincsenek azok a települések, amelyeknek szlovák neve szlovák történelmi személyiség nevéből lett képezve (pl. Štúrovo, Sládkovičovo), illetve az olyan települések, amelyek ezután önállósultak. Vö. a szlovák hivatalos közlöny (Zbierka zákonov) 89/1995-ös, 54/1994-es, 81/1999-es és 94/1999-es számaival.

⁵⁷ Az első időszaki jelentés mindössze azt a megállapítást teszi, hogy a magyar nyelv minden tevékenységi körben használható, ha a lakosok legalább 20%-a magyar nyelvű, és hozzáteszi, hogy erre vonatkozólag még nem érkeztek panaszok. Ld. az értékelő jelentés 250. bekezdését.

utalással, hogy a következő szlovák jelentésben foglaltakat már a 10. cikk (3) bekezdés b. pontja alapján fogja értékelni.

Mindemellett fontos megemlíteni, hogy más hivatalos források szerint a „közszolgálati szervek” meghatározást a Szlovák Köztársaság Államnyelvéről szóló 1995. évi 270. törvény által használt kifejezés, a „közjogi szervek” magába foglalja⁵⁸. Ez azért okoz nehézségeket, mert ezt az értelmezést követve lehetetlenné válna a szlováktól eltérő nyelv használata az ezekkel a testületekkel való kapcsolattartás során. A szlovák hatóságoknak tisztázniuk kell ezt a helyzetet.

Ami a 10. cikk (5) bekezdését illeti, az anyakönyvi hivatalokról szóló 1994. évi 154. törvény 19.§ (3) és (5)-(7) bekezdései lehetővé teszik a név anyakönyvbe való első bejegyzésének kijavítását, csakúgy, mint a női családnevekben a szlovák nyelvtani képző eltávolítását, ha a szlováktól eltérő nemzetiségű személy így kívánja (ez az eljárás illetékmentes). Hivatalos források által nyújtott információk szerint azonban a kerületi anyakönyvi hivatalok úgy értelmezik ezt az előírást, hogy a női családnev, szlovák nyelvtani szabályoknak megfelelő, nemet jelző nyelvtani képző nélküli használata anyakönyvben vagy anyakönyvi kivonatban csak a kérvényező jelenleg használt családneve esetében lehetséges, de nem lehetséges a születés kori családnev esetében. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy egy magyar nyelvű nő például használhatja a férje családnevét a tipikus szlovák végződés nélkül, de használnia kell ezt a végződést a születés kori családneve végén. Vagyis a családnevek magyar nyelven való használatának vagy felvételének joga feltétel nélkül csak a férfiak számára elérhető.

A Szakértői Bizottságnak a (4) bekezdés a. és c. pontjai tekintetében további információkra van szüksége, hogy értékelhesse az e pontokban foglalt kötelezettségek teljesítését.

⁵⁸ Az Államnyelvtörvény 3.§ (1) bekezdése szerint: „Az állami szervek és szervezetek, a területi önkormányzatok és a közintézmények szervei (a továbbiakban: „közjogi szerv”) hatáskörük ellátása során a Szlovák Köztársaság egész területén kötelezően az államnyelvet használják. A közjogi szervnél munkaviszonyba vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyba történő felvétel alapfeltétele, az adott munkakörben a megegyezés szerinti munkavégzés előfeltétele az államnyelv megfelelő szintű szóbeli és írásbeli ismeretének tanúsítása.” Ld. <http://www.grammar.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvespolitika/nyelvjogok/allamnyelvtv>.

5.4. Tömegtájékoztatási eszközök (11. cikk)

A 11. cikk (1) bekezdés a. iii. alpontjában foglalt kötelezettséget Szlovákia jórészt teljesíti. Megjegyzést érdemel azonban, hogy lehetetlen magyar nyelvű élő adásokat sugározni, mivel az Államnyelvtörvény megköveteli minden televíziós műsor szlovák nyelvű feliratozását. A szlovák hatóságok ezt azzal indokolták, hogy a feliratozás biztosítja a lehetőséget a szlovák nyelvű többségi lakosságnak, hogy megismerkedjenek a magyarral mint regionális vagy kisebbségi nyelvvel. Ez nyilvánvalóan különösen fontos a Karta 7. cikk (3) bekezdése szempontjából. Azt a tényt is figyelembe kell azonban venni, hogy a magyar nyelvű élő adások sugárzásának teljes kizártsága a nyelv szempontjából egy kihagyott lehetőséget jelent, mivel az élő adásoknak nagyobb a nézettségük.

A b. ii. és a c. ii. alpontokban foglalt kötelezettségek (szemben a. iii. alpontban foglalt kötelezettséggel) a magyar nyelvű rádió- és televízió-programok rendszeres *magánjellegű* sugárzásának bátorítására vagy megkönnyítésére vonatkoznak. Ezen kötelezettségekkel kapcsolatban azonban nem jutott elég információ a Szakértői Bizottság tudomására, hogy azok alapján értékelhesse a teljesítést. Mindazonáltal figyelembe kell venni a tényt, hogy a magyar nyelvű adások szlovákra fordítása, illetve szlovák felirattal való ellátása nyilvánvalóan többletterhet jelentenek egy kereskedelmi rádióknak vagy televízióknak.

A Szakértői Bizottság a regionális vagy kisebbségi nyelvű sajtóorgánium létesítésére és/vagy fenntartására irányuló kötelezettség esetében (e. i. alpont) úgy fogalmazott, hogy azt „jelenleg teljesítettnek tekinti”. Erre azért volt szükség, mert bár regionális vagy kisebbségi nyelvű sajtó a gyakorlatban létezik, nincsen világos jogi alapja. Hiányzik a strukturált finanszírozási politika is, továbbá, mivel a hirdető a teljes lapot összehasonlító rendszeres felmérésekre támaszkodnak, melyekben a nagyobb szlovák újságok is szerepelnek, ők is elkerülhetetlenül az utóbbiak felé fordulnak. A magyar nyelvet beszélők szerint, valójában a Magyarországról érkező pénz teszi lehetővé a magyar nyelvű sajtó túlélését.

A (2) bekezdésben foglalt kötelezettség teljesítése során nem léptek fel bonyodalmak, az (1) bekezdés d., f. i. pontjaiban, valamint a (3) bekezdésben foglalt kötelezettségek teljesítéséről szóló információkat azonban nem szolgáltatott a Szakértői Bizottságnak. Ezeket tehát a szlovák hatóságoknak tisztázniuk kell.

5.5. Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények (12. cikk)

A 12. cikkben foglalt kötelezettségekkel kapcsolatban elmondható, hogy teljesítésüknél nem merültek fel kirívó visszasságok, éppen ellenkezőleg, a problémát inkább az okozta, hogy sok esetben nem jutott elég információ a Szakértői Bizottsághoz a végrehajtásról, hogy értékelhesse azt. Valójában, csak az (1) bekezdés a. pont és a (3) bekezdés esetében állapította meg azt, hogy a „kötelezettség teljesített”, de – a tudomására jutott panaszok szerint – az (1) bekezdés a. pont tekintetében a teljesítés politikai alapokon nyugszik, nem jogi alapokon.

Az (1) bekezdés d. és f. pontjai rendelkezéseinek vonatkozásában (mindkettő a nemzeti kisebbségek kultúrájának támogatását célzó előirányzott alapok átutalásáért felelős Bizottság szerepével kapcsolatos) a Szakértői Bizottság úgy fogalmazott, hogy a kötelezettség „teljesítettnek tűnik”, és további információk szükségesek az (1) bekezdés b. és c. pontjai, valamint a (2) bekezdés tekintetében, hogy „következtetéseket vonhasson le ezen kérdésekben”.

Az (1) bekezdés e. pontjának megfelelően Szlovákiának gondoskodnia kéne arról, hogy a kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezeteknek olyan személyzet álljon rendelkezésére, amely teljes mértékben ismeri az adott regionális vagy kisebbségi nyelvet, valamint a lakosság többi részének nyelvét/nyelveit. A Szlovák Kormány által nyújtott utólagos információk arra utaltak, hogy az e kötelezettségben hivatkozott személyzet kiválasztásáért a Nemzeti Népművelési Központ keretein belül felállítandó Nemzeti Kisebbségi Kultúrák Kabinetje lesz a felelős⁵⁹. Mindazonáltal a Szakértői Bizottság nem jutott hozzá olyan információkhoz, melyek az ilyen tevékenységeket szervező vagy támogató testületeknek jelenleg rendelkezésre álló személyzetre vonatkoznának.

Továbbá a Szlovák Kormánytól kapott információk azt sem tették világossá a Szakértői Bizottság számára, hogyan hajtja végre a Fórum Kisebbségkutató Intézet a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások gyűjtését, rögzítését és a közönségnek történő bemutatását célzó tevékenységeket ((1) bekezdés g. pont).

⁵⁹ Ez a kabinet azonban nem jött létre. Ld. <http://www.hhrf.org/szabadujsg/modules.php?name=News&file=article&sid=420>.

5.6. Gazdasági és társadalmi élet (13. cikk)

Az első időszaki jelentés szerint nincsenek a szlovák jogrendszerben a 13. cikk (1) bek. a. pontjában hivatkozott tiltó vagy korlátozó rendelkezések, azonban úgy tűnik, hogy az államnyelvről szóló 1995. évi 270. törvény 8.§-a a szlovák használatát kötelezővé teszi több olyan esetben, amely releváns a jelen kötelezettség szempontjából, úgy, mint: munkajogi viszonyokhoz, vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyokhoz kapcsolódó jogi dokumentumok; pénzügyi és műszaki dokumentáció; társulások, egyesületek és gazdasági társaságok alapszabályai. Első látásra, ez a regionális vagy kisebbségi nyelvekkel – például a magyarral – szembeni korlátozásnak tűnik. Mivel ezt a korlátozást a szlovák hatóságok nem igazolták, a jelen kötelezettség „nem teljesítettnek” tekinthető.

„Nem teljesített” a Szakértői Bizottság álláspontja szerint a b. pontban foglalt kötelezettség sem, ugyanis nem hoztak a tudomására információkat arról, miszerint Szlovákia olyan jogszabályt alkotott volna, amely megtiltja, hogy a vállalatok belső szabályzataiba és a magánokiratokba, legalábbis amelyek az azonos nyelvet beszélők között jöttek létre, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát kizáró vagy korlátozó Cikkek kerüljenek.

A Szakértői Bizottság álláspontja szerint az államnyelvről szóló 1995. évi 270. törvény 8.§ (4) bekezdése⁶⁰ ellentmond a Szlovákia által vállalt, a Karta 13. cikk (2) bekezdés c. pontjában foglalt kötelezettségnek, amennyiben csak azokban az esetekben engedi meg a nem hivatalos nyelv használatát az egészségügyi intézményekben zajló kommunikáció során, ha az érintett személyek nem tudnak szlovákul. Az sem világos, hogy az Államnyelvtörvényben hivatkozott egészségügyi intézmények magukba foglalják-e a nyugdíjasházakat és otthonokat. Bár – ahogy a Szakértői Bizottság is megállapította – a magyarul beszélők a gyakorlatban használják a magyart, a szlovák jog, ha végrehajtanák, nem tenné lehetővé ezen eredményeket és megfosztaná a magyarul beszélőket azoktól a lehetőségektől, melyet a 13. cikk (2) bekezdés c. pontja biztosítani szeretne. Ezért ez a kötelezettség sem tekinthető teljesítettnek.

⁶⁰ „Az egészségügyi intézmények teljes ügyvitele szlovák nyelvű. Az egészségügyi személyzet a betegekkel rendszerint államnyelven érintkezik, az államnyelvet nem ismerő állampolgár vagy külföldi személy esetében olyan nyelven is, amelyen a beteggel kommunikálni lehet.” Ld. <http://www.gramma.sk/index.php?lang=hu&lparam=nyelvszpolitika/nyelvijogok/allamnyelvtv>.

A szlovák hatóságoknak hivatalosan is biztosítaniuk kéne, hogy az olyan szociális intézmények, mint a kórházak, nyugdíjasházak és otthonok az érintetteket magyar nyelven fogadhassák és kezelhessék, akkor is, ha tudnak szlovákul, és átgondolt politikát kéne folytatniuk azért, hogy e lehetőség a gyakorlatban biztosított legyen minden olyan területen, ahol a magyar nyelvet beszélők száma elégségesnek tekinthető ezen kötelezettség szempontjából.

A 13. cikk (1) bekezdés c. pontjának teljesítésére vonatkozó információt nem szolgáltatott a Szakértői Bizottságnak.

5.7. Határokon túli cserekapcsolatok (14. cikk)

Általában elmondható, hogy Szlovákia teljesíti a 14. cikkben foglalt kötelezettségeket.

6. A Miniszteri Bizottság ajánlásai

A Szakértői Bizottság csaknem 150 oldalas értékelő jelentését megküldték Szlovákiának is véleményezés céljából. Erre Szlovákiának négy hónap állt a rendelkezésére. Szlovákia a jelentésen változtatni akart, elsősorban a következő területeken:

- 1) a hivatalos ügyintézésben a nyelvhasználat 20%-os határának megváltoztatása, csökkentése;
- 2) az államnyelvről szóló törvény módosítása;
- 3) a bíróságok előtti nyelvhasználat korlátainak megszüntetése;
- 4) a vezeték- és utónevek használatának lehetősége a kisebbségi nyelveken is;
- 5) speciális iskolák létesítése a roma gyermekek számára.

Hogy jobban megérthessük a szlovák kormány reakcióját, abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a szlovák gondolkodásban az állammá válás folyamata során a nyelv nemzeti-reprezentatív, valamint állami-integratív szerepe túlságosan is felértékelődött. Ebből az Alkotmányban és más dokumentumokban⁶¹ is megfogalmazódó szemléletből adódik egy-

⁶¹ Ilyen például az Államnyelvtörvény vagy a szlovák kormány 2001. február 14-i ülésén elfogadott „A Szlovák Köztársaság államnyelvről való gondoskodás koncepciója” (131/2001. számú kormányhatározat).

részt a szlovák – mint államnyelv – kiemelt szerepének folyamatos hangsúlyozása (azzal, hogy a kisebbségi nyelvek használata magánügy, elsősorban a kisebbségek egymás közötti kommunikációjára szolgál), másrészt az is, hogy az államnyelvet kell állami szinten védeni (ezért is nehezen érthető Szlovákia számára a Karta, amely a kisebbségi nyelveket védené). Hozzátehetjük, hogy a Szakértői Bizottság véleménye azért is volt nehezen elfogadható a szlovák kormány számára, mert mind a Karta elfogadásakor, mind pedig az első jelentésben a szlovák kormány azt állította, hogy a vállalt kötelezettségeket (pl. jogszabályi szinten) már előzőleg teljesítette.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága szakalbizottsági ülésén viszont Szlovákia törekvései a jelentés megváltoztatására nem sikerültek, mert ahogy azt a szlovák külügyminisztériumnak a 2007. május 16-i kormányülésre előterjesztett anyaga ismertette: „a módosító javaslatokat a magyar küldöttség határozottan elutasította. A többi küldöttség javaslatunkat se nem támogatta, se nem utasította el – összhangban az Európa Tanács gyakorlatával.” Ezek után az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elé a Szakértői Bizottság eredeti, azaz a szlovák fél által nem változtatható jelentése került⁶².

Ennek alapján az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2007. február 21-én a következő ajánlásokat fogalmazta meg a szlovák hatóságok számára a Nyelvi Karta teljesítésével kapcsolatban:

1. javítsák és tegyék teljesebbé a törvényi kereteket Szlovákiának a Karta ratifikációjakor vállalt kötelezettségei fényében, konkrétan:
  - vizsgálják felül a követelményt, miszerint a regionális vagy kisebbségi nyelveket beszélőknek legalább a települési lakosság 20%-át kéne alkotniuk ahhoz, hogy a közigazgatás területén vállalt kötelezettségek érvényesüljenek;
  - vizsgálják felül a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát érintő, az államnyelvről szóló törvény rendelkezéseiből eredő korlátozásokat;
  - szüntessék meg bíróságok előtti regionális vagy kisebbségi nyelvhasználat korlátait;
  - a nők számára garantálják vezetéknevüknek a regionális vagy kisebbségi nyelven való felvételét vagy használatát;

---

⁶² http://www.duray.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=276&Itemid=34.

2. javítsanak a regionális vagy kisebbségi nyelvoktatás lehetőségein, különösen a tanító- és tanárképzés területén, és állítsanak fel egy szervet, mely a megtett intézkedések, és az elért előrehaladás figyelemmel kíséréséért lenne felelős;
3. javítsanak a nyomtatott vagy sugárzott média lehetőségein minden regionális vagy kisebbségi nyelv vonatkozásában;
4. segítsék elő a regionális vagy kisebbségi nyelvek, valamint az általuk képviselt kultúrák – mint Szlovákia kulturális örökségének szerves részei – ismeretét, illetve a velük szembeni toleranciát, mind az általános tantervben az oktatás valamennyi szintjén, mind a médiában;
5. a roma nyelvre tekintettel:
  - biztosítsák a roma nyelv oktatásának lehetőségét mindenütt, ahol erre igény van, és erről tájékoztassák is a roma gyermekek szüleit;
  - gyorsítsák fel a roma nyelv oktatását szolgáló tanterv gyakorlatba ültetését;
  - késelem nélkül szüntessék meg a roma gyermekeknek a speciális iskolákba való beíratásának indokolatlan gyakorlatát;
6. tegyék meg a ruszin nyelv oktatásához szükséges intézkedéseket az oktatás valamennyi szintjén.

A szlovák külügyminisztérium már említett anyaga megállapította: „Nincs olyan dokumentum, amely megszabná a következő lépések útvonaltát. Minden állam maga dönti el, milyen módon valósítja meg az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásait” másrésztől felhívták a figyelmet arra, hogy ezek az ajánlások nem kötelező érvényűek egy adott országra nézve. A nyilvánosságtól eltekintve a nem teljesítés valóban nem szankcionálható⁶³, pozitív elmozdulás talán akkor következne be ebben a kérdésben, ha eredményre vezetnének azok a törekvések, melyek arra irányulnak, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját az uniós joganyag részévé tegyék⁶⁴.

⁶³ Vö. Szalayné Sándor Erzsébet: A kisebbségvédelem nemzetközi jogi intézményrendszere a 20. században. MTA Kisebbségkutató Intézet, Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2003. 220–222., Kovács Péter: *Nemzetközi jog és kisebbségvédelem*. Osiris Kiadó, Budapest, 1996. 76–77., valamint Andrassy György: *i. m.* 133–134. és 141.

⁶⁴ Tabajdi Csaba, az Európai Parlamentben működő Nemzeti Kisebbségügyi Intergroup elnöke többször is kifejtette, hogy egyszerűbb lenne a Nemzeti Kisebbségek Védelmének Keretegyezményét és a Nyelvi Kartát az uniós joganyag részévé tenni,

7. Néhány szó a második szlovák időszaki jelentésről

Tekintettel arra, hogy eredetileg a Szakértői Bizottság értékelő jelentésének bemutatása volt a célom, a második időszaki jelentésről – amelyet a szlovák kormány 2008. július 30-án nyújtott be a Főtitkárhoz – csak röviden szólok, annál is inkább, mert a Szakértői Bizottság az újabb értékelését még nem végezte el. Mondandómat ezért főleg a Bizottság olyan felvetéseire korlátozom, amelyekre a második időszaki jelentésben sincs válasz, illetve megemlítek néhány olyan szlovák intézkedést, amelyek előremutatók lehetnek.

Ahogy várható is volt, a közigazgatási felosztás kérdésében (7. cikk (1) b.) a szlovák kormány véleménye nem egyezik a Szakértői Bizottság véleményével; szerintük ez a közigazgatási szervezet nem akadályozza a kisebbségi nyelvek helyzetének előmozdítását, és nincs negatív hatással a kisebbségi nyelvekre. Az 1996. évi 221. számú törvénnyel kialakított közigazgatási felosztás azért nem okoz problémát, mert – az egyébként későbbi – 221/1999. Korm. rendelet amúgy is a településekre korlátozza a nyelvhasználat kérdésének vizsgálatát.

Arra az észrevételre, hogy nem történtek intézkedések annak érdekében, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket nem beszélőknek biztosítsák e nyelvek megtanulásának lehetőségét (7. cikk (1) g.), röviden így válaszoltak: „az ilyen preferenciális elbánás a kisebbségi nyelvű oktatási rendszer részét képezi, legalább a gyerekek és a fiatalok számára.”

Az Oktatási Minisztérium a 2005–2014 közötti időszakra elkészítette az Emberi Jogok Oktatásának Nemzeti Tervét, melynek végrehajtásával szeretnék az ország nyelvi csoportjai közötti kölcsönös megértést (7. cikk (3) bek.) előmozdítani. Az emberi jogi kérdések – melyek magukban foglalják a multikulturális oktatást és az előítéletek megszüntetésére irányuló oktatást is – az oktatási folyamat részét képezik olyan módon, hogy az alap- és középiskolákban az általános tantárgyakba foglalták őket (állampolgári ismeretek, etika, társadalmi tanulmányok).

A felnőttoktatás és továbbképzés, valamint a tanári alap- és továbbképzés fejlesztésére vonatkozó kötelezettségeit (8. cikk (1) f.i. és h.) Szlovákia a Pedagógiai Módszertani Központon keresztül látja el, melynek az a feladata, hogy módszertani iránymutatással szolgáljon, illetve

---

mint az unión belül elfogadni egy jogilag kötelező érvényű kisebbségvédelmi egyezményt. Ld. például: http://www.tabajdi.hu/index.php?pg=news_3_404.

gondoskodjon az oktatók, valamint az egyéb munkavállalók továbbképzéséről. A 8. cikk (1) g. pontban megfogalmazottak tekintetében előremutatónak látszanak az Oktatási Minisztérium által 2004. május 25-én jóváhagyott alternatív tanmenetek és tanterv, melyben a magyar oktatási nyelvű, négy éves gimnáziumok részére a történelem tantárgyhoz készített tanmenetek a nemzeti kisebbségek történelmére vonatkozó témaköröket is tartalmazzák. Emellett az alapiskolák 5–7. osztályában is használnak olyan oktatási segédanyagokat, amelyek mind a szlovák, mind a magyar történelmi eseményeket bemutatják meghatározott időszakokban, illetve a középiskolai oktatásban is használnak az Oktatási Minisztériumban jóváhagyott tankönyveket. A 8. cikk i. pontjának megfelelő feladatot a Nemzeti Kisebbségi Oktatás Tanácsa (mint az Oktatási Minisztérium tanácsadó testülete), valamint a kormány Nemzeti Kisebbségekért és Etnikai Csoportokért felelős Tanácsa látja el.

Előremutatónak tekinthető Szlovákiának a Miniszteri Bizottság ajánlására adott válasza, mely bizonyos iskolatípusoknak a tanulók létszámához kapcsolódó normatív alapú finanszírozási rendjét vázolja fel. A 2/2004. számú kormányrendelet 4.§ (1) bekezdése ugyanis lehetővé teszi, hogy ha az egy bizonyos nyelven oktatott nappali tagozatos tanulók száma a településen nem éri el a 250-et, akkor a normatíva értékét kompenzációs ráhagyással növeljék. A tanulói létszámtól függően ez a szorzó 1,004-től 1,495-ig terjedhet, és meghatározza a tanulónkénti alap-normatíva növekedésének mértékét. Ezen kívül a kormányrendelet 4.§ (2) bekezdése a nem szlovák oktatási nyelvű iskolák tanulói után a bér normatívák 8%-os növekedését eredményezi, azaz egy ilyen tanuló után járó normatíva összege 1,08 szorosa annak, mint ami a szlovák oktatási nyelvű iskola tanulója után jár.

A második időszaki jelentésben az igazságszolgáltatásra vonatkozó rész (9. cikk) elején Szlovákia következő megjegyzései találhatóak: „A regionális vagy kisebbségi nyelveknek bírósági eljárásokban való használata tekintetében az érvényes jogi szabályozás megfelel az alkotmány 47.§-ának⁶⁵, és túl is megy a Karta választott cikkeinek terjedelmén. A hatályban lévő szlovák jogszabályok megfelelnek a Kartából adódó azon kötelezettségeknek, amelyek teljesítésére a Szlovák Köztársaság kötelezte magát, és ezért nincs szükség a jogszabályok módosítására. A gyakorlat-

⁶⁵ Ha emlékszünk még rá, a Szakértői Bizottság értékelő jelentésében kitért arra, hogy a 47.§ (4) bek. csak a szlovák nyelvet nem beszélők számára biztosítja a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának jogát.

ban, a releváns érvényes és hatályos jogszabályok nem korlátozzák a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának jogát a bírósági eljárásokban.” Ennek megfelelően jóformán minden pont tekintetében azt állapították meg, hogy a gyakorlatban minden rendben van. Tulajdonképpen ezt állította a Szakértői Bizottság is⁶⁶, csak még hozzátette, hogy ez nem elég, és a jogalkotásban kifejezetten is biztosítani kéne ezeket a jogokat, ugyanis a hatályos jog alapján a vádlott vagy a peres fél még mindig csak akkor érvényesítheti ezeket a jogokat, ha nem tud szlovákul. A (3) bek. tekintetében azt állítják, hogy a legtöbb olyan jogszabályt, amely a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek alkotmányos jogait hajtja végre közvetlenül, már lefordították magyarra (itt egy felsorolás is található ezekről), nem tisztázza azonban a közzététel finanszírozásának kérdéseit.

A regionális vagy kisebbségi nyelveknek a közigazgatási hatóságokkal való kapcsolattartásban történő használatára vonatkozóan (10. cikk (1) bek. a.ii.) a második időszaki jelentés a kisebbségi nyelvhasználati törvény rendelkezéseire utal. E szerint a hatóságoknak meg kell teremteniük a kisebbségi nyelvhasználat feltételeit azokon a településeken, ahol az utolsó népszámlálás adatai szerint a lakosságnak legalább a 20%-át valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyek alkotják⁶⁷. A jelentés szerint a magyar nemzeti kisebbséghez tartozó személyek tíz olyan településen is meghaladják a 20%-os arányt, ahol járási hivatalok vannak, amelyekben tehát e személyek használhatják a magyar nyelvet. A regionális hatóságok előtti nyelvhasználat kérdése pedig már nem releváns, mivel a regionális hivatalok megszüntetéséről szóló 2007. évi 254. számú törvény megalkotásával, valamint a regionális és járási hivatalokról szóló 2003. évi 515. számú törvény, és más törvények módosításával a regionális hivatalok megszűntek, mint második foyamodású helyi államigazgatási hatóságok. A továbbiakban nemigen kapunk választ a Szakértői Bizottság észrevételeire: nem derül ki, hogy lehet-e használni az adott regionális

⁶⁶ Ha eltekintünk például a hatósági értesítések kérdéséről a büntető eljárásban, amire nem tér ki a második időszaki jelentés.

⁶⁷ A szakértői Bizottság ajánlására adott válaszában Szlovákia kifejti, hogy a 20%-os küszöb megfelelő, hiszen lehetőség szerint figyelembe veszi a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon érdekét, hogy kisebbségi nyelvüket a hivatalos kapcsolatokban használhassák; az egyes kisebbségi nyelvek helyzetét, és az eltűnésük megelőzésének valós szükségletét; csakúgy, mint az állam kötelességeit, legitim érdekeit, szükségleteit, gazdasági hatékonyságát. Itt egyébként megint csak a ratiifikációs okmány letétbehelyezésekor tett második nyilatkozatra hivatkoznak, ami Szakértői Bizottság szerint elfogadhatatlan területi fenntartással egyenértékű.

vagy kisebbségi nyelvet a hatóságok munkanyelveként a 20%-os nemzeti kisebbségi részarányt elért településeken (10. cikk (2) bek. a.), most sem történik említés a szóbeli kérelmekről (10. cikk (2) bek. b.), hogy csak összefoglalót kell-e közzétenni a rendeletekről, határozatokról, utasításokról, stb. (10. cikk (2) bek. c. és d.), nem reagálnak a Szakértői Bizottság javaslatára, hogy törölni kéne azt a feltételt, hogy minden jelenlévőnek egyet kell értenie a helyi önkormányzat ülésének magyar nyelven történő lefolytatásával (10. cikk (2) bek. f.), a g. pontban felvetettekre csak annyiban válaszolnak, hogy azokon a településeken, ahol az adott nemzeti kisebbséghez tartozó személyek az utolsó népszámlálás szerint elérik a lakosság 20%-át, ott az utcanevet és más helyi földrajzi elnevezéseket is megjelölhetnek kisebbségi nyelven. Elvileg a hatályos szlovák jog alapján a nem szlovák nemzetiségű nő használhatja családnévét az -ová végződés nélkül, azonban továbbra sem győződhetünk meg arról, hogy ez a gyakorlatban is minden esetben így van-e.

Szlovákia nem fűzött megjegyzést ahhoz, hogy lehetetlen magyar nyelvű élő televíziós adásokat sugározni a feliratozás kötelezettsége miatt (11. cikk (1) a.iii.). A regionális vagy kisebbségi nyelvű sajtóorgánum létesítésére és/vagy fenntartására irányuló kötelezettség esetében (11. cikk (1) e.i.) továbbra sem beszélhetünk világos jogi alapokról, hiszen a módosított 1966. évi 81. számú törvény az időszaki kiadványokról és az egyéb tömegtájékoztató eszközökről olyan „általános jogi rendelkezés, amely nem korlátozódik a nemzeti kisebbségi nyelveken készült időszaki kiadványok megjelenítésére. Másrésztől nem tartalmaz a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok időszaki vagy alkalmi kiadványaira vonatkozó különös rendelkezéseket.” Az f.i. alpont tekintetében nem állapítható meg, hogy a Kulturális Minisztérium támogatási rendszerén keresztül kiutalt pénzeszközök fedezik-e a regionális vagy kisebbségi nyelvű tömegtájékoztató eszközök többletköltségeit (nincsen például összehasonlító táblázat). A 11. cikk (3) bekezdésére vonatkozóan megtudhatjuk, hogy a parlament tagjai vagy nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok érdekeit képviselő jogi személyek is javaslatot tehetnek azok személyére, akik felkerülnek a Nemzeti Tanács illetékes bizottságának jelöltlistájára, amely listáról a Nemzeti Tanács majd tizenöt-tizenöt tagot beválaszt a Szlovák Televízió Tanácsába, valamint a Szlovák Rádió Tanácsába. Továbbá a második időszaki jelentés hozzáteszi, hogy a kormány Nemzeti Kisebbségekért és Etnikai Csoportokért felelős Tanácsa minden időszerű, kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos kérdést megvitat, beleértve

a médiát is. Az előző, kevésbé megnyugtató megállapításokkal szemben azonban elmondható, hogy a 11. cikk (1) b.ii. és c.ii. alpontjaiban megfogalmazott kötelezettségeket a továbbsugárzással ténylegesen teljesíteni lehet, a d. pontnak megfelelhet a 2007. május 31-étől hatályos digitális műsorszolgáltatásról szóló törvény, valamint a 2008. január 1-től hatályos Audiovizuális Törvény, azáltal, hogy az előbbi liberalizálja a televíziós és rádiós műsorszolgáltatás engedélyezési rendjét, és új platformok létrehozásával helyet teremt az on-line szolgáltatások nyújtásának, az utóbbi pedig lehetőséget teremt az audiovizuális műalkotások bemutatására eredeti nyelvükön.

Továbbra sem igen lehet beszélni a 12. cikk (1) bek. a. pontjának megfelelő jogi alapokról, hacsak az időszaki és alkalmi kiadványoknak, valamint az audiovizuális művek másolatainak köteles példányairól szóló 1997. évi 212. számú törvény nem tekinthető annak, de amaz csak kis részben fedi le a jelen kötelezettséget. A Kulturális Minisztérium művészettámogatási alapjából támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelvű műalkotások szlovák nyelvre való fordítását, illetve jelentős támogatásokat kapnak azok a nemzeti kisebbségi kiadók, amelyek magyarra fordított irodalmi alkotásokat adnak ki (12. cikk (1) bek. b. és c.). Ezek az információk azonban még mindig hiányosnak tűnnek. A második időszaki jelentés szerint minden olyan szervezetet, mely a nemzeti kisebbségek kultúráját segíti, fejleszti vagy mutatja be, illetve a nemzeti kisebbségi múzeumokat és színházakat az adott nemzeti kisebbséghez tartozó személy vezet; valamint az alkalmazottak is ismerik az adott nyelvet. Ezen kívül a Kulturális Minisztérium Kisebbségi és Regionális Kultúrák Igazgatóságán is dolgozik olyan, a magyar nemzeti kisebbséghez tartozó tisztviselő, aki a támogatási kérelmek feldolgozásáért felel, és a magyar kérelmezőkkel tartja a kapcsolatot (12 cikk (1) e.). A Kulturális Minisztérium támogatási alapjából a nemzeti kisebbségek arányára való tekintet nélkül segíti az adott régióban a nemzeti kisebbség kultúráját, ennek azonban feltétele a tényleges szükségesség, vagyis a támogatás megokolhatósága és igazolhatósága (12.cikk (2) bek.). Bár a kultúrafinanszírozásról még mindig nem született törvény, a szlovák kormány a 2006. évi elvi nyilatkozatában legalább elismerte a törvény megalkotásának szükségességét azaz, hogy ezen belül a kisebbségi kultúrák finanszírozását is szabályozni kell.

Szlovákia a 13. cikk (1) a. pont tekintetében sem mulasztja el hangsúlyozni véleményét, miszerint az államnyelv védelmét szolgáló és a kisebbségi nyelvhasználatot biztosító jogi rendelkezések között nincs

összeütközés. Az Államnyelvtörvény nem szabályozza a kisebbségi nyelvek használatát, és az alkalmazása a gyakorlatban nem eredményezi a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogainak korlátozását, melyek révén anyanyelvüket nyilvánosan használhatják. Ezt az érvényes jogszabályok biztosítják a Szlovák Köztársaság területén. Megjegyzi például, hogy az igaz ugyan, hogy „A munkajogi viszony vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony esetében az írásbeli jogi aktusok szövegezése államnyelven történik”, de a Munka Törvénykönyv kifejezetten nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, melyek tiltanák vagy kizárnák a regionális vagy kisebbségi nyelveken megfogalmazott szerződéseket az államnyelvű szerződés mellett, ha a munkaviszonyban résztvevő felek ebben így egyeznek meg. Úgy tűnik, hogy a 13. cikk (1) b. pontjának megfelelő tilalom a szlovák fél szerint több törvényből, így a Munka Törvénykönyvből, a foglalkoztatási szolgálatokról szóló 2004. évi 5. számú törvényből és az Antidiszkriminációs törvényből (2004. évi 365. számú törvény) is levezethető. A Munka Törvénykönyv 1. cikkében (Alapelvek) szerepel, hogy a természetes személyeknek joguk van szabadon megválasztani foglalkozásukat, joguk van a korrekt és kielégítő munkafeltételekhez és a munkanélküliségtől való védelemhez. Ezek pedig mindenfajta korlátozás nélkül illetik meg őket, és közvetlen vagy közvetett – többek között nyelvi alapú – diszkrimináció nélkül gyakorolhatók. A Szakértői Bizottságnak a 13. cikk (2) c. pont teljesítésére vonatkozó felvetéseire a második időszaki jelentés sem reagál.